

Václav Koenig:

Stalinův „boj na dvě fronty“.

IV.

Jestliže vůdce sovětského státu mluvil tak tvrdou a rozhodně útočnou formou, jak měli si počínat ti, kteří se zařizují podle toho, jaký vítr čichají jejich nozdry?

Lidé, kteří vykonávají prostě jen direktivy nezávislé na jejich přímém či nepřímém spolurozhodování, poslouchali, jakým tónem se mluví, a museli dospět k závěru, že nyní jde to do tuhého. Ještě nedávno mluvilo se o kolchozech jen jako o zlomku sovětského venkova, který dospěl nejdále na cestě k socialismu. Nyní je řeč jiná. Kolchozů a kolektivisace jsou plné noviny a při tom se stále zostřuje tón, znovu a znovu se mluví o rozvíjejícím se třídním boji a o nedovednosti některých vést třídní boj.

A tak místní pracovník uvažuje: Hle, zde je listopadová revoluce plena Ústředního výboru komunistické strany:

„Výsledky rozvinuvší se kolektivní výstavby vyjevují obrovské možnosti pozvednutí výrobní síly zemědělské, ležící v základu sovětského řádu. Začíná se nová historická etapa socialistického přetvoření zemědělství cestou upevnění výrobní smyčky proletářského státu se základními bědňacko-seredňackými masami na vesnici.“

Presvědčený komunista čte tato slova s nadšením a cítí se být součástí historické síly, která převrací všechny hodnoty a předělává od základu vesnici. Administrativní činitel, který spíše než na ideje dává pozor, aby plášť byl tam, kam vane vítr, vidí, že vítr teď vane na vesnici a že teď bude muset se ukázat jako dobrý pracovník. Oba pročítají resoluce a znovu rozvažují nad tím, co předcházelo tomuto triumfálnímu prohlášení. První čte tam o tom, že strana

„v neochabujícím boji s oportunistickými živly a se smířlivostí k nim ve vlastních řadách, rozvíjejíc energickou ofensivu proti třídním silám nepřátelským proletářské diktatuře, rozhodně začala vést bědňacko-seredňacké masy na cestě socialistické rekonstrukce zemědělství.“

Druhý více než oportunistem a pravičáký znepokojuje se jinou větou. Co se to mluví o nedostatcích? To stojí za uvážení:

„Nedostatečná přízpůsobenost forem vedení k rozměrům kolchozního hnutí a také zpoždování za tempem a rozmachem tohoto hnutí a zhusta přímá neuspokojenost vůdčích orgánů kolchozního hnutí.“

Oba společně pak čtou a vysvětlují si shodně tato slova:

„Strana vede a bude vést kurs k rozhodnému boji s kulakem, k vyvrácení kořenů kapitalismu v zemědělství, k rychlejšímu sjednocení individuálních bědňacko-seredňackých hospodářství ve velké kolchozní hospodářství.“

A konečně je tu jedna věta, která vzbuzuje úvahy:

„Ústřední výbor varuje před podceňováním obtíží kolchozní výstavby a zvláště před formálně byrokratickým poměrem k ní a k oceňování jejích výsledků.“

O několik měsíců později, až se zaradí prudká ofensiva, budou Stalin a ústřední výbor odvolávat se právě na tuto větu, když budou vytýkat místním pracovníkům, že zkřivili jejich linii. Tenkrát bude „byrokratismus“ v tom, že se kolchozy budovaly násilně. Ale v době, kdy tato věta resoluce byla publikována, mohl si každý, i ten pravověrný komunista, i ten skutečný byrokrat vykládat ji právě naopak. Po všech těch polemikách s pravičáký, kterými oplývá prvá část resoluce, po všech slovech o „zastírání podstaty třídního boje“ nemohl být jiný výklad než tento: Jestliže strana zahajuje „novou historickou etapu přetvoření zemědělství“ v „neochabujícím boji s oportunistickými živly a se smířlivostí k nim“ a v „energické ofensivě proti třídním silám, nepřátelským proletářské diktatuře“ a vyhláší „rozhodný boj s kulakem“ i „kurs k rychlejšímu sjednocení individuálních hospodářství“, jestliže tento boj hlásá i proti „kapitulantským teoriím a panickým požadavkům pravičáků snížit tempo kolektivisace“, pak byrokratický poměr ke kolektivisaci je takový, který spokojuje se s normálním vývojem, který podceňuje stejně jako pravičácký význam důsledků kolektivisace a který nepodniká nic pro rychlejší sjednocení soukromých zemědělských statků.

A co jsou bolševické metody, slyšeli jsme již od Stalina. Je div, že skutečný byrokrat snaží se honem prokázat svou aktivitu a že sousední přesvědčený komunista šlepe mu na paty a je mu to všechno ještě málo?

Všechno další jen potvrzuje, že právě tak nutno postupovat. Což oficiální orgán vlády nevykládá Stalinovy projevy právě tak radikálně? V úvodníku „Izvěstí“ z 6. ledna stojí:

„Zároveň nepochybně vyjeví (rozuměj ofensiva na vesnici) všechny ty živly, které se buď aktivně protivi historickým tempům socialistické ofensivy, které udala strana společně se sovětskou vládou, nebo pletou se v pozadí, stavíce proti leninské linii strany a jejího ústředního výboru pravičácké teorie, směřující k prodloužení existence drobné výroby.“

Což v resoluci sjezdu agrárníků marxistů, přijaté po řeči Stalina, nemluví se o „zbabělosti“ pravičáckých teorií a nebrojí se v ní proti ubohému Larinovi, který dovozoval, že artěl není ještě plně socialistický útvar? Neznamená to, že se musí dělat opravdu socialistickým, to jest maximálně zkolektivisovaným útvarem? Později bude přehánění forem kolchozů přes stupeň artěle prohlášeno za škodlivé.

Nemluví se všude jen o tom: rychleji, rychleji, nezůstávat pozadu! Jaký závěr má učinit na příklad sekretář selského sovětu, když v článku „Selské sověty, chudina a kolektivisace“ (Izvěstija 15. ledna):

„Členové selských sovětů nejen se vyhýbají práci v kolchozní výstavbě, ale velmi často jednají proti kolchoznímu hnutí. Stát stranou se může dvojím způsobem: v úloze pasivního pozorovatele, ale také v úloze aktivního protivníka. Většina selských

sovětů je v postavení pasivních pozorovatelů. Je však také značná část selských sovětů, které zjevně jednají proti opatřením sovětské vlády ve věci kolektivisace. V tom i onom případě selský sovět podporuje kulackou politiku zmaru kolektivisace, poněvadž v nynějších poměrech nesmí se zůstatvat pasivním a lhostejným divákem, nesmí se stát stranou od kolektivisace, když s ní sympatizuje. (Všechna místa podtržena v originále.)

Nechápe po takových slovech sekretář selsovětu, jaké následky může mít pro něho, neposlechne-li a bude pasivní. A každý ví, co to v nynějších poměrech, kdy se již vyhláší přímá likvidace kulaků jako třídy, znamená být aktivní. Potvrzuje to zanedlouho 21. ledna ve své řeči na „všesvazové poradě o otázkách sovětské výstavby“ člen ústředního výboru Jenukidze:

„Pokud jde o sověty, nutno na prvním místě, aby ve složení selských sovětů odrážel se onen proces přestavby zemědělství, který nyní pozorujeme, to jest, aby do selských sovětů přišli lidé, kteří aktivně vedli celou práci ve věci přestavby zemědělství.“

Celá tato věta byla v sovětských novinách vysázena tučně. To něco znamená. Zde už jde mnohemu o existenci.

Je něco divného na tom, že po všech takových projevech a útočných heslech prováděla se kolektivisace násilně, jen aby se udrželo ono prudké tempo, o kterém se stále píše a mluví, a aby se mohla poslat útěžná relace. To vše nemohlo být nikomu tajno, a je charakteristické, že proti takovému postupu se nikdo z odpovědných vůdců neozval až do té doby, kdy byl přede dvěma jarními osevy a kdy se na vesnici vytvořila nebezpečná situace.

Stalin razil slovo, že se některým soudruhům zatočila hlava z úspěchů, což je vedlo k domněnce, že všechno je „dovolené“. Dobrovolnost byla pak vyhlášena za základní princip. Dobrovolnost je pojem relativní; a nejrelativnější je ovšem v diktatuře, ať je to diktatura fašistická nebo sovětská. Když jde dav demonstrantů bílit, zavrou obchodníci své krámy také dobrovolně. A když se na rohu oddíl četníků s bodáky objeví, mohou demonstranti také dobrovolně odtáhnout. Když se v zemi, ve které je konsumní hlad po všech životních potřebách, vyhlásí přednostní zásobování těch, kdo vstoupí do kolchozů, je „dobrovolných“ vstupů ihned více, než když se ponechá rovnost. Stejně je tomu v oboru daňovém. Ale tam, kde diktatura ponechává administrátoru možnost nejrozmanitějších opatření nevázaných zákonnými formami, nýbrž zásadou účelnosti, je prostředků k vytvoření dobrovolnosti mnohem více. Proto může administrátor na příklad vyčkat dobrovolného rozhodnutí velmi snadno: Zavru tě do vězení, aby sis to rozmyslil. Nenařídí, aby vstoupil, ale nechá přemýšlet. Je také možná forma volby: tady máš před sebou dva papíry; na prvním můžeš se podepsat, že vstupuješ do kolchozu, na druhém, že se odstěhuješ na Sibir — můžeš se úplně dobrovolně podepsat, na který chceš. A tak se skutečně také dalo, a to tři měsíce bez vážných námitek, to jest až do kritických jarních měsíců. Do té doby to odpovídalo účelu, který světi prostředky, a tím účelem bylo „vyvrácení kořenů kapitalismu“. Věc se změnila teprve tehdy, když tato forma přestala vyhovovat účelu. — Když totiž byl v nebezpečí osev a proto také sklizeň. Když po druhé musila být odložena lhůta stanovená pro shromáždění osevních zásob. Tehdy byla také vyhlášena a odsouzena závrať z úspěchů.

P O Z N Á M K Y

Nesmrtelný Hanka.

Jak velká je moc rutinérských politických novinářů, o nichž se sice již dávno šeptá, že oni jsou pravými otci našeho veřejného mínění, o nichž si však téměř nikdo naprosto jasně neuvědomuje, že jimi jsou skutečně a téměř v každém jednotlivém případě, ukazuje čelákovický případ. Pravěké kostry, jež tam byly nalezeny českými učiteli, vzbudily oprávněný věčný zájem. Rozepsal se o nich všechen tisk a na všech stranách bylo shodné mínění, že jde o neobyčejně zajímavý a cenný nález. Poměrně dlouho se o něm psalo, nahlédic k nezbytným laicky naivním nadsázkám, věcně a klidně. Až náhle rutinér „Národní politiky“, jenž obstarává rubriku národní cíti, objevil, že badatel, jenž tyto půl druhého tisíciletí staré kostry prohlásil za pozůstatky Germánů, zradil národ. Bylo přece jeho svatou vlasteneckou povinností prohlásit, že obyvatelé pravěkých hrobů byli staří dobří Čechové a že u jednoho z nich byly nalezeny neklamně doklady, že byl praotec praotec Čecha, jenž byl jeho přímým potomkem, a že nikoliv praotec Čech, nýbrž čelákovický praotec stanul dávno v pravěku na Řípu a obsadil naši vlast. Kdyby mezi českými učiteli ještě žili dobří Čechové jako Hanka, byl by jistě některý z nich v čelákovickém hrobě nalezl pravěkou češtinou psané písně a zkazky, jež by nad pochybnost dokázaly, že naše země nikdy nepatřila sveřepým Germánům. Ale protože naši učenci mají, bohužel, jen vědecké zájmy — mohou je političtí rutinéři, kteří své vlastní vlastenectví osvědčují zrůdcováním ostatních, vláčet svými rubrikami, jimž chybí jen správné označení k tomu, aby se staly proskripčními listinami. Dr. Schráníl, jenž řídí vykopávky v Čelákovicích a na něž bylo také útočeno za to, že nekráčel v Hankových šlépějích, odpověděl v rozhovoru s redaktorem „Národních listů“ na tyto útoky příkladným způsobem: „...raději bych místo odpovědi pomlčel, poněvadž odpověď není trapná pro mne, ale pro ty, kteří ji vyvolali. Od starého a rozšířeného žurnálu, který pochybnosti tlumočil ústy laika, bych čekal, že se bude informovat na kompetentních místech. Neodpovědnost před veřejností se též dosti neostýchavě projevila ve zprávě nějaké tiskové kanceláře nechtuný a urážlivým tónem, kde neznámý pisatel potrása hlavou nad národní spolehlivostí vědeckého pracovníka, aniž sám se poučil o podstatě věci.“ To všechno souhlasí, je jen třeba připojit, že tu nejde o neodpovědnost před veřejností, nýbrž o něco, co se eufemisticky nazývá „odpovědností před národem“. Politický rutinér, jenž stojí na stráž, nemůže přece dělat nic jiného, než odhalovat nepřátele vem kde vem. O neodpovědném jednání před veřejností nemůže v tomto případě být řeči, dokud veřejnost činnost těchto rutinérů trpí a dokud jim dává naději, že svými pošestilými kejkly udělají kariéru. Dokud vlastenčení se může stát základem existence, bude se vlastenčit, jako se budou vyrábět hrací automaty, dokud lidé do nich budou házet šestáky. Veřejnost, jež je házi do velkoprodejen k nerozeznání napodobených vlasteneckých ideálů, nezaslouhuje slitování. mz.

LITERATURA A UMĚNÍ

Styl nade všecko.

I.

Při malém výletu do literatury dopustil jste se několika neoborností, a tu pro větší správnost (a nikoliv proto, abych otrásl Vaším soudem) chci uvést několik výňatků ze statí o slovesné tvorbě a literární kritice. Snad Vy sám nepovažujete svoje mínění za víc než za hlas čtenáře určitého vkusu, ale slyším zvonití ostruhy,

kteří jste si vysloužil, mluvě o jiných věcech, nemohu přehlédnouti povýšenost, s níž pojednáváte o stylu mých knížek, a znám váhu Vašeho mínění. Zmíněné zásluhy a pocty Vám přiznává ta část veřejnosti, ke které jsem se neobracel o slyšení, ale nyní Vám budu zavázán, poskytnete-li mi příležitost poukázat ve věcech krásné literatury na jiné stanovisko, než je to, které zastává Vaše autorita. Vedle toho, že si věci živě přeji, zdálo by se mi i neslušné neodpovědět na Vaši horlivost.

První část Vašeho článku pojednává o humoru, upíráte mi právo mluvit o něm a uvádíte, co si o humoru ve shodě s Durdíkem sám myslíte. Při tom se mi zdá jenom to nenáležitě, že jste se neobeznámil s obsahem přednášky. Domnívám se, že doposud platí podmínka znáti to, proti čemu píšeme, a Vy si libujete, že jste při věci nebyl! („Neasistoval jsem žádnému z těchto výkonů a poněvadž chci být upřímný, neřeknu ani, že bohužel —“) Stať vyšla tiskem, nepochybuji, že by Vám byla vnukla mnohou polemickou myšlenku (neboť to, co označujete za humor, bylo v ní uvedeno jako věc nepodstatná), nepochybuji, že byste shledal lepší důvody k pohoršení se, než je Vaše „předpokládám, že...“ Zajisté nemluvíme proto, abychom se navzájem přesvědčovali a obraceli na víru. Jsem bez ctižádosti zvítězit v tomto dialogu, podržte si své mínění, ale proč psáti po způsobu večerníků, že „jezdím po městech republiky přednášeje,“ proč mluvíte o módě a samolibé „snaze všemu rozuměti“, jež jak pravíte mě „nepochybně má k tomu, abych táhl za jeden provaz s humoristy?“ Myslím, že chcete přesvědčiti čtenáře o mém dryáčnictví jen proto, abyste stůj co stůj prohodil vtíp, ježž okořeníte letmou omluvou. Podržíme si každý svůj způsob řeči, Vy takto humorný a já svůj, ale třeba bych nebyl ani za mák, jak pravíte, humorným autorem, přece mi dovoluji míti názor o humoru. Vždyť konec konců a vzdor vši bídě jsem přece jakýsi spisovatel, a to jsou věci mého odboru.

Pokud jde o *Poslední soud*, chtěl bych, pane redaktore, připomenouti, že skutečnost je nezávislá od toho, co dovedete. („Mohlo by se snad žádati, abychom oddělili otázku románu od otázky stylu, ve kterém byl sepsán. Přiznávám, že to dovedu právě tak málo jako odděliti otázku pokrmu od otázky chuti.“) Odděliti otázku románu (míníte snad fabuli) od otázky stylu? Otázku pokrmu od otázky chuti? Nevím, tvoří-li otázky jednotu, ale chuť a pokrm opravdu existují samy o sobě, a Vy jste je spojil žvýkaje. Ale snad bylo chybné jenom přirovnání. Uchylme se raději z přírodních věd k filologii. Úkolem slovesného umění je tvořiti slovesné hodnoty, k tomu konci užívá se jazyka spisovného, při němž je úloha záměrnosti na výsost zvětšena. Tak vzniká básnická řeč, a tento jazyk krásné literatury nelze zaměňovati s jazykem sdělovacím. Myslím, že by toto rozdělení nemělo pro Vás ceny, kdybych je nemohl opřít citátem z přednášky V. Mathesia, otištěné v knize: *Sborník přednášek pronesených na prvním sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze*.

„... Řeč nemá jen funkci prostě sdělnou, třebaže v denním životě tato funkce převládá. Velmi důležitá je i její funkce výrazová, t. j. vyjadřování pro výraz sám beze všeho ohledu na posluchače a její funkce formulační, t. j. přesné a podrobné zachycování komplikovaného myšlení. Diváme-li se na problém účelnosti prostředků vyjadřovacích s tohoto stanoviska, dospíváme k jiným kritériím funkčním, než k jakým se dospívá se stanoviska

funkce pouze sdělné. Chceme mít přece jazyk, který by hověl nejvyšším požadavkům kulturního života ve všech jeho formách, a proto musíme od něho požadovati předně bohatost a tvárnost, která by s dostatek volnosti skýtala nejrůznějším potřebám, zejména výrazovým.“ — „Vyjadřovací prostředky každé doby jsou něčím osobitým a nedají se beze zbytku ukojiti možnostmi, které nám poskytují vzor doby minulé. Nestačí ani rozšiřovati takové možnosti postupem analogickým — vždy je zapotřebí originálního úsilí jednotlivců, nadaných jazykovou tvořivostí.“ — „Jazykozpytec, pohlížející na jazyk se stanoviska funkčního, podává si tedy v otázce jazykové správnosti ruku s umělcem jazykově tvořícím. Není to náhoda. Tato blízkost nové lingvistiky a krásné literatury se osvědčuje i jinde. Nová lingvistika pomáhá klásti základy pro novou vědu o básnické formě...“

Nechci omlouvatí své práce vědeckosti profesora V. Mathesia a nechci vztahovati na sebe čest, že moje práce je toho druhu, o němž pan profesor mluví, jde mi jen o to, abych uvedl správné stanovisko. Dovolte, abych citoval dále.

Na I. sjezdu slovanských filologů v Praze 1929 předložil Liguistický kroužek formulaci problému takto:

„... Básnická řeč s hlediska synchronického má formu básnického vyjádření (parole), tedy individuálního tvůrčího aktu, hodnoceného na pozadí aktuální básnické tradice (básnický jazyk — langue) s jedné strany a na pozadí soudobého sdělovacího jazyka s druhé strany. Vzájemný vztah básnické řeči k těmto dvěma jazykovým systémům je složitý a mnohotvárný a má být bedlivě zkoumán jak syn, chronicky, tak i diachronicky. Specifikou vlastností básnické řeči je zdůraznění momentu zápasu a přeformování, při čemž ráz, směr i měřítko přeformování bývají velmi různé...“ „... z these, že je básnická řeč zaměřena na vyjadřování samo, plyne, že všechny vrstvy jazykového systému mající ve sdělovací řeči jen služebnou úlohu, nabývají v básnické řeči větší nebo menší samostatné hodnoty...“

„... (Básnický slovník) „Odráží se buď od dané básnické tradice nebo od sdělovacího jazyka. Nezvyklá slova (neologismy, barbarismy, archaismy, atd.) jsou básnicky hodnotná už tím, že se liší od běžných slov sdělovací řeči svou zvukovou účinností, poněvadž běžná slova následkem častého užívání nejsou dopodrobna vnímána v svém zvukovém složení, nýbrž toliko se odhadují; nezvyklá slova obohacují dále sémantickou a stylistickou mnohotnárnost básnického slovníka.“

„... Badatel se musí vyvarovati egocentrismu, totiž rozboru a hodnocení básnických taktů minulosti anebo faktů jiných národů pod zorným úhlem básnických návyků badatele samého a uměleckých norem, v kterých byl vychován...“

„... Tak organizačním příznakem básnictví je zaměření na slovní vyjádření. Znak je dominantou v uměleckém systému a činí-li literární historik hlavním předmětem svého badání nikoliv znak, nýbrž to, co se vyznačuje, probírá-li ideologii literárního díla jako veličinu neodvislou, autonomní, porušuje hierarchii hodnot struktury, kterou zkoumá.“

„... Je nutné zkoumati básnický jazyk sám o sobě...“

Zatím, co jste, pane redaktore, váhal „definitivně a nesmiřitelně se rozlobit“ na můj styl, zatím co vás přepadal hněv a než Vás ovládl, literární kiritika (totiž ta současná) opustila Vaše stanovisko. Přijmete tento filologický lék proti zlosti. Jsem zcela jist, že moderní lingvistika znemožní na příště zájezdy kritiky, jež se rozlobila, a bude žádati odbornosti. Slovesnost, řeč a slovo, jehož samostatná existence se stanoviska funkčního je zřejmá (prof. Mathesius), tvoří obsah literatury.

Každé řeči předchází úsilí vyjádřit se a je velmi pravděpodobno, že intenzita výrazu je mu úměrná. K mému podivu změnil jste, pane redaktore, kapky potu a krve, které jsem prolil nad Posledním soudem. A co více! Příznáváte mým větám (snad jen zaslepen hněvem) vlastností zápasu. („... boj se stylem, z něhož vychází sloup prachu“), žel, bojím se, že jsem psal příliš snadno a že nedoženu v této věci chvály, k níž byste mě omylem odsoudil. Kdyby tomu bylo tak, jak pravíte, mohl bych se totiž opřít o větu již citovanou („... specifickou vlastností básnické řeči je zdůrazňování zápasu a přeformování...“) nevím, jak naložíte, pane redaktore, s tvrzením, že deformace je nevyhnutelným předpokladem každé umělecké práce. Jsem o tom přesvědčen a proto záměrně porušuji slovosled, větovou skladbu a systém jazykových konvencí, kdykoliv si těchto změn (jež nejsou bez zákonitosti), vyžaduje slovesná výraznost, to jest: rytmus, znění, přízvuk, pohnutí citové, novost či sešlost výrazu a konečně jeho obsah. Vy ovšem trváte na výrazu obyčejném a chcete nějaké posláni fabulistické a věčné. Na rozdíl od Vás věřím, že úkolem literatury je básnit a vyvolávat básnivé stavy u čtenářů. A tak mám dojem, že je nespravedlivé, jestliže zakazujete básníkům (a mě, pokud jím jsem), aby užívali asociací a negativních příměrů; to přece aktualizuje hodnoty. Vždyť Vy sám botanisujete na těchto loukách a věru není věci dost vzdálené (výstava plinovousu) a není věci dost všední (dej nám pokoj), abyste ji nevěčnil do své stati. Vy si ovšem počínáte mírně a já obžerně. Snad proto, že píšete články pro zábavu a poučení a já jsem chtěl psát o zmatcích a strachu. Některé obrazy a některé obraty v „Posledním soudu“ jsou míněny s posměchem; rád bych aspoň poslední z nich uvedl na pravou míru: Ryba je opravdu chytána a nikoliv těžko skolitelná, muž je německého původu a nikoliv složený, drátek nadhlavníku opravdu nepropichuje hvězdáře jako lotuku, vejce rozmaru nikdo nevysedí! Jaké nedorozumění!

Filologie, kterou jsem citoval, mě omluví, že jsem napsal místo užitého výrazu, jak byste si přál Vy „vlez mi na záda“. Úhrnem se mi zdají Vaše rady troutalé a způsob psaní bláhovým vynášením se. Chcete buditi zdání, že víte, co bych rád představil, čemu neodolám atd. Dobrá. Popřál jste si, jak náleží, sytých výrazů mluvě „o knedlíku v peří“, o „výstavě kuriosit“ a tak podobně. Zajisté jste rozesmál svůj parter. Myslím, že Vás zavazuje k této taškařici pověst auktora, který o všem pojedná s humorem. Nicméně bude-li Vám, pane redaktore, na příště možno zdržeti se, učíte tak. A kdybyste přece někdy mluvil o mojí práci, nepoklepejte mi při tom na rameno.

S díkem za uveřejnění ve Vaší „Přítomnosti“

Vladislav Vančura.

*

II.

Vážený pane doktore,

dovedu ocenit jemnocit, v němž jste se šetrně a v mezích delikátnosti snažil vyjádřit své pevné mínění, že bych o literatuře neměl psát, poněvadž tomu nerozumím. Odpuště, ničím-li všechnu námahu Vašeho jemnocitu a říkám to za Vás tak prostě, jak si to myslíte, Soudíte tak patrně proto, že píšete, jak známo, hlavně o politice, což snad považujete za vysvědčení chudoby pro všechny ostatní obory. Místo debaty o tomto punktu řeknu tolik: mé povolání je politický žurnalismus, Vaše povolání je lékařství. Oba se nadto zabýváme literaturou z vrozené záliby. Jestliže Vám Vaše povolání nikterak nebrání v chápání literatury, mně moje také ne. A jestliže Vy jste se zabýval literárními otázkami, mezi jiným také otázkou jazyka, já, prosím, rovněž. A už toho nechme. Mohl bych podlehnout pokušení vypočítávat doklady své kompetence a čtrnáct dní potom bych se ještě červenal nad tou slabostí.

Jste, jak pravíte, na pochybách, jak naložím s tvrzením, že deformace je nevyhnutelným předpokladem každé umělecké práce. Předpokládáte asi, že se budu tvářit jako černoš, když po prvé uvidí automobil. Dovoďte však, abych toto tvrzení uvítal srdečně jako starý známý, skoro už mechtem obrostlý fakt, který tak dobře znám a s kterým tak plně souhlasím jako s násobilkou. Nejste zde zcela v zemi barbarů, pane! Děkuji Vám, že připomínkou tohoto tvrzení uvítal srdečně jako starý známý, skoro už mechtem obrostlý fakt, který tak dobře znám a s kterým tak plně souhlasím jako s násobilkou. Nejste zde zcela v zemi barbarů, pane! Děkuji Vám, že připomínkou tohoto tvrzení uvítal srdečně jako starý známý, skoro už mechtem obrostlý fakt, který tak dobře znám a s kterým tak plně souhlasím jako s násobilkou. Před mým duševním zrakem defilují v pestré směsi všichni autoři, u nichž jsem to četl před svým dvacátým rokem: Nietzsche, Šalda, Hennequin, Gogh, Wilde, Liebermann, Croce, Bahr, Ruskin, Guyau, Delacroix, Maclair, Goethe, Paul Ernst, Meier Graefe, a co pak já už dneska vím, co všechno jsem tenkrát četl. O tom, že umění vždy nějak deformuje skutečnost, jak říkáte Vy, nebo ji stylisuje, jak říkají jiní, nemůže býti sporu mezi lidmi, kteří se aspoň poněkud zabývali teorií umění. Myslím, že je to už napsáno na dveřích každého universitního semináře. To patří mezi docela základní poučky, a říkáte-li to vůči mně trochu démonicky, pak to vypadá tak, jako byste se snažil s démonickým vzezřením vyslovit fakt, že v létě bývá teplo a že koně žerou oves. Snad byste tím mohl, přejete-li si, udělat dojem na některé mé starší venkovské příbuzné. Ovšem že v umění vládne živel deformace, ovšem že literatura neopakuje otrocky skutečnost, ovšem že má svůj vlastní živel básnický. Ale říkáte-li to na ochranu svého stylu, nemůžete docílit valného účinku. Leda kdyby se Vám podařilo dokázat, že každá deformace je umělecky správná už proto, že je to deformace. Nevytýkal jsem, že deformujete: dovolil jsem si vytknouti, že deformujete nesnesitelně. Nejde o princip deformace, nýbrž o její míru a druh. Pravíte na svou obranu: tady je deformace, princip umělecký; tedy ruce pryč! Docela přehlížíte, že i způsob deformace musí býti kriticky posuzován. Podle obecného souhlasu je vhodné nosit kravatu. To však ještě neznamená, že nemohou býti kriticky posuzovány jednotlivé kravaty, na př. ty nevkusné a křiklavé. Podle obecného souhlasu spisovatel užívá metafor; také já jich ovšem užívám, jak jste bystře postřehl. Ale nejde o to, má-li se užívat metafor, nýbrž o to, jak se jich má užívat. Nebojuji s Vámi o zásadu, že polévka má býti solena; bojuji proti přesolené polévce. Vděčně uvítáme metaforu všude tam, kde se autorovi podařilo její pomocí říci svou věc živě a plas-

ticky. Méně vděční jsme, jestliže autor následkem nesmírného užívání metafor říká všechny věci mrtvě. I je-li deformace nevyhnutelným předpokladem každé umělecké práce, neplyne z toho, že každá deformace je dobrá. Právě tak, je-li pravdou ta pravda, kterou jste odhalil na svém výletu mezi filology, že básnická řeč nemá funkci jen sdělnou, nýbrž i výrazovou a formulační, a že musíme od ní požadovat bohatost a tvárnost, neplyne z toho, že každá básnická řeč, která nemá funkci jen sdělnou, nýbrž i výrazovou a formulační, musí být dobrá. Vy mi vždy citujete princip a pak se tváříte vítězně, jako by princip sám už mohl spasit. Ale jde o to, jak je principu užito. Historie umění má hřbitov, na kterém odpočívají všichni ti, kteří se zahubili nesprávným užitím zásad v podstatě správných: tam leží ti, kteří přehnali princip, že umění má být realisticke, vedle těch, kteří přehnali princip, že má být nerealistické; ti, kteří si řekli, že na obrazech má být zejména atmosféra, a ti, kteří přísahali, že na jejich obrazech budou vystupovat hlavně linie tvarů; ti, kteří byli falešnými klasiky a falešnými romantiky; na tento hřbitov přijdou také všichni ti, kdo nedovedli ovládnout pravdu, jež je pojednou osvětila, že básnická řeč nemá jen funkci sdělnou, nýbrž také výrazovou a formulační. Dovolil jsem si prorokovat, že v tomto koutě tohoto hřbitova setlí brzy také Váš „Poslední soud“ jako následek falešného použití téhož principu, na jehož základě na př. Flaubert stvořil věty zcela nesmrtelné. Princip sám o sobě je nic. Co rozhoduje o výsledku, je spojení principu a muže, který ho používá. Moderní psychologie docela správně objevila, že rozum má meze a meze a že v některých věcech nelze se na něj spolehnouti. Chraňte se však mužů, kteří tento poznatek přijmou s přehnaným nadšením! Citoval jste mi zajímavé a v kruzích průměrné literární inteligence dosti známé ukázky z moderní filologické teorie. Soudím z toho, že jste ve větším nebezpečí, než jsem se domníval. Neboť vidím, že máte pro své chyby železnou teorii, a že každou z nich můžete omluvit odstavcem z toho nebo onoho filologického autora. Teorie je strašně nebezpečí pro abstraktní povahy a snad nezahynulo v literatuře více děl na netalentovanost než na teorii. Autor se neobhájí proti kritikovi, cituje-li mu na svou obranu nějakou celkem správnou teorii: neboť pravá životnost uměleckého díla je něco, co se vymyká z moci všech teorií.

Filologickými autoritami můžete nejvýše dokázat abstraktní správnost své zásady; ale žádnou filologickou autoritou nedokážete, že jste této teorie užil v „Posledním soudu“ správně a v takové uměrnosti, v jaké je filologických teorií nutno užívat v románu. Román je organismus a filologická teorie může v něm rušivě sedět jako cizí těleso. Je možno, že se najde nějaký filolog, který v odborném zápalu pro svou vědu bude ochoten Vás omluvit; ale genius románu Vás neomluví. Ostatně jistě není filolog největší autoritou ve věcech románu. Citujete potěšení filologů z nezvyklých slov (neologismů, barbarismů, archaismů), která prý jsou „básnicky hodnotná už tím, že se liší od běžných slov sdělovací řeči svou zvukovou účinností“. Nevím, do jaké míry jste obeznámen s dílem Karla Krause. Je to muž, který dovede sedět nad jednou větou několik hodin, a dovolte, abych Vás, ujistil, že ve věcech básnické řeči nemá ve své vlasti soupeře a že, pokud se stylu týká, je aspoň takovou autoritou jako filologický kongres. Tento muž, jehož celý život uplynul v sloužení řeči, řekl zase toto: „Jen ta řeč, která má rakovinu, má

sklon k novotvarům. Uživati neobyčejných slov je literární nezpůsob. Publiku se směji klásti do cesty jen myšlenkové obtíže.“ Každý si vybíráme autority podle své chuti: Vy filologické theoretiky, já muže, jenž má za sebou po jazykové stránce nejčistší dílo v celé Evropě.

Mluvili jsme o deformaci. Opakuji, že o správnosti té nebo oné deformace nic se nepraví, řekneme-li, že umění vůbec deformuje. Neboť deformuje každé umění, dobré i špatné. Je zcela jisto, že i p. Hais Týnecký a p. Brodský ve svých četných dílech deformují. Také „Dolarové princezny“ nebo „Rozvedená paní“ jistě deformují svět. Z toho plyne, že sama deformace ještě není umělecky ani dobrá ani špatná. Záleží na tom, jaká jest to deformace. Dickens, Flaubert, Tolstoj na příklad také deformují skutečnost. Nikdy jsem neprotestoval proti jejich deformacím, neboť naplňují umělecký zámysl a dosahují svého účinku. Naopak jsem protestoval proti Vaším deformacím, poněvadž ničí každý možný účín Vašeho románu. Shakespeare má tolik metafor jako Vy, a jistě nejsou méně odvážné; neubírají však ničeho na pádnosti sdělení, naopak, napomáhají jí. Každá ctnost, zvrhne-li se, může se státi neštěstím. Vede-li péče o styl k nabobtnalosti stylu, je to choroba. Obávám se, že sám Váš hluboký zájem o filologické teorie je danajský dar pro romanopisce; zastíňuje u Vás jiné zájmy, které by měl romanopisec zejména mít. Román se nepíše z filologické inspirace. Soudím, že k obohacení řeči více přispěje ten autor, který chce co nejlépe říci to, co za důležité sdělení pokládá, než ten, který ustavičně v duchu převrací teorii, že „samostatná existence slova se stanoviska funkčního je zřejmá“. Neboť to, co vznikne z potřeby, je vždy živé. Kdežto to, co vzniká, aby učinilo zadosť teorii, mívá všechny znaky umělosti a umírá brzo. Citoval jste mi různá estetická pravidla: dovolte, abych Vám také jedno citoval: man merkt die Absicht und wird verstimm.

Napsal jste, že pokládáte mé rady za troufalé. Ačkoliv to jistě bylo napsáno s tím úmyslem, aby se mne to bolestně dotklo, přijímám to s potěšením, neboť se raduji, že jest mi dáno čísti aspoň jedno pádné sdělení z Vašeho pera. Bohužel, jakkoliv je to snad opět troufalé, nemohu potlačit ještě jednu radu: čtli jste u filologů o „výrazech bezé všeho ohledu na posluchače“. Uvažujte, prosím, důkladně, hodí-li se tato zásada opravdu právě pro romanopisce. Já bych ji považoval nejvýše za vhodnou pro autora těch skládanek, kterým se říká básně v prose.

Je zřejmo z Vaší odpovědi, že bojujete s prastarým problémem, s tím totiž, má-li se autor, který byl nepříznivě posouzen, cítit osobně uražen. Rád vydávám svědectví, že bojujete statečně. A jestliže na některých místech přece podléháte tomu lehčímu, t. j. urazit se, myslím, že by Vám měla být milejší má otevřenost než pokrytectví těch, kteří to, co já napsal, říkají jen za Vašimi zády.

Ferdinand Peroutka.

Celsus:

Divadelní císař Evropy.

(Max Reinhardt.)

Před třinácti lety nazval S. Jacobsohn „Fall Reinhardt“ chronickým. Chronickým také zůstal. Tenkrát byla Reinhardtova právě počínající expanse přerušena světovou válkou. Mezitím vyrostl na první divadelní veličinu světa. Není dnes na světě jediné vážnější

scény, která by nenesla něco z jeho prvků. Všecka divadla jsou otevřena jeho vystoupením. V každém kontinentě přijme ho již vzdělaná vrstva, pro niž je Reinhardt víc než pouhé jméno, jež má již hluboké ponětí o jeho umění. Všecka divadla světa pro sebe získal, své vlastní v Berlíně ztratil.

„— a dělá tak nekonečně těžkým svým stoupencům, aby mohli stát za svou láskou, věrností a vděčností k němu,“ napsal Jacobsohn.

Divadlo hlavního města děkuje Reinhardtovi za světové uznání, kterého se mu dostalo, takže je nyní Berlín zván divadelní město světa. Rozepjal znovu magický oblouk nad scénou. Genius dotkl se kulísových rekvizit, a ony rozkvetly v jeho rukou novými barvami. Nádheru následkem dlouhé izolace poněkud zchátralou z divadla odstranil a vrátil je znovu tvořivému umění své doby. Dal mu ony hluboce zářivé podklady nálad, jasnou zeleň lesa ve „Snu letní noci“, jásavou modř středomořského nebe, šedou melancholií norských večerů. Ani Laube, ani Dingelstedt nevytvořili takovou školu jako Reinhardt. V několika letech po jeho vystoupení vypadala již německá divadla zásadně jinak. Ale „přílišné rozpínání talentů“, jak napsal o Reinhardtovi Jacobsohn, zavádělo ho brzy z pevného kruhu na všechny strany, do jiných zemí, do neobydlených uměleckých okrsků. Co Reinhardt umělec německému divadlu daroval, to mu zas Reinhardt podnikatel z velké části vzal. Reinhardt umělec vnesl do něho nádheru až marnotratnou, Reinhardt podnikatel je desorganisoval, zanarchisoval. Všecko, na co jsme si později stěžovali: roztrfštění ensemblu, obrovská výprava a reklama pro premiéru, zatím co následující představení jsou obsazována druhořadými silami, všecko, co se vůbec provozuje v této době, plně sociálních otázek, to už jde, alespoň v obrysech, v duchu „reinhardtovské“ nádhery; pozdějším ředitelům, vyčítal-li jim kdo něco z toho, stačilo jen odvolat se na tento zářivý příklad.

V krásném jubilejním spisku „25 let německého divadla“ hájí Artur Kahane Reinhardta proti výčtkám z wilhelminství. Ne. Wilhelminisch — špatná forma, dobré epaulety, komedie, panoptikum — to nebyl Reinhardt nikdy. Jeho styl není wilhelminský, i když je imperialistický — ve vyšším smyslu. Styl velkého pána, milujícího umění. Z života tvoří jedinou velikou slavnost, jejíž vznešené složky vymysleli nejméně mozky, jejíž detaily s nervosní dokonalostí vypulérovaly nejmělečtější ruce. Jestliže pojem „být evropsky založen, informován,“ znamená elegantní tradici rozumět historii věků, zděděnou schopnost zachytití nejušlechtilější proudy dob z několika doteků, úderů, v barevném odrazu života zachytit samotný život, v několika tónech Mozartovy skladby, v záři Watteauova pastoralu vycítit vůni a sílu skutečnosti; je-li tato pečť evropanství, potom Max Reinhardt znamená nedostížnou veličinu ve světě barvitě nádhery, potom je Reinhardt skutečně — císař Evropy.

Velký naplňovatel, jenž najednou odstraňuje s jeviště těžkopádnost, přemrštěný pathos, nabubřelá gesta, a přeměňuje vše v jediný jemný benátský karneval slávy. V celém tom svátečním rumlu pochodilo jen jediné špatně, a to německé drama.

Co znamenal vlastně Max Reinhardt pro současné německé dramatiky? Uvedl Wedekinda, Sternheima, Kaisera. Novodobý romantismus dával mu po nějakou dobu příležitost k nádherným inscenacím v historickém stylu, nebo ve volných fantastických variacích. Ale novodobý romantismus byla móda velmi přechodná, a od té doby stává se poměr Reinhardtův k tvůrčím duchům doby stále uzavřenější a tvrdší.

Max Reinhardt hned na počátku své činnosti vypustil z repertoiru všecky realistické kusy o bidě, a snad právě v tom leží tajemství jeho úspěchů, že zas udělal divadlo svátečním a zvláštním, vzal mu rys všednosti. A nyní, na vrcholu tohoto úsilí, pojednou se znovu na různých stranách začíná zvedat drama realistické bídy, sociální skutečnost vyskakuje na prkna, a pochybuje ze zde hlasitě a neobratně. Ale je zase mladé, zase nalézá vášnivě pochopení obecnstva. „Musí něco existovat, co má hlubší cenu než Reinhardtovský bacchanal.“ A zatím, co jubilant v kruhu svých přátel je oslavován a oslavován, debatují mladí v prázdných předměstských sálech o základním smyslu divadla, o který se vůbec teprve prou, pro nějž

však rozhodně chtějí najít životní a přítomné pojetí, i když si ještě nedovedou představit přítomnost a život bez politického rámce. Co ti vědí o Reinhardtovi? A kdyby o něm skutečně více věděli, nepodlehli by i oni jeho magii?

Není daleko podezření, že slova Ferdinanda Lassala o „jeřábím vzletu“ německých klasiků — bude platit i o Reinhardtovi. Jeho let byl vždy vysoký, masy zápasícího, pracujícího města lhostejně míjel. Max Reinhardt mnoho srdcí očaroval, mnoho lidí dobyl, ale tyto masy Berlína nezvládl nikdy, protože mu na tom nikdy nezáleželo. V základě vzato bylo jeho divadlo vždy komorní, dvorní, i když monarcha chyběl. Potřeboval vždy ono ideální publikum, jež přichází již připraveno, nebo podlehe jeho atmosféře, jakmile překročí práh jeho domu. Přejal-li jednou pro jakousi pantominu křehký japonský květinový můstek, byla to jen přechodná sensace. Jako duchovní iniciátor mnoha scén dbal vždy úzkostně, aby zůstala nepřepřekročitelná bariéra mezi jevištěm a obecnstvem, mezi uměním a životem. Současná doba se svými ostrými otázkami a všetečnými odpověďmi znamená u něho profanaci, proto ji zásadně vyloučil ze své scény. A tak si stvořil své evropské císařství, zapominaje při tom, že existuje ještě jiná, mladá, kypící, neceremoniální Evropa, která měla být dobyta, již pohrdl, a jež se nyní dere kupředu.

Ještě má kouzlo svou moc, ještě září všecko jakoby nic. Ale návraty z oněch velkých Reinhardtových sláv působí tak nějak zvláštně a cize, jsou probuzením ze sna do zcela jiného rána. Jak často on sám inscenoval tento moment! Vzpomeňme jeho staroanglických a španělských komedií: zakuklené postavy vrací se ospale domů, vpředu jde světloňoš. V dále zaniká něžný houslový tón. Ještě jednou prorazí bílý měsíc tmou, fantastické stíny chvějí se podél zdi. Dlouze hasnoucí světla. („Weltbühne“.)

ŽIVOT A INSTITUCE

Vladimír Ulehla:

Státní poušť.

Čas od času se dočítáme o velkolepých zavodňovacích podnicích britské nebo americké vlády v Mesopotamii, v Egyptě, v Kalifornii a Australii. Inženýři mění tok řek, nutí podzemní vody, aby vystoupily na povrch a zabrání dešti, aby nevyplynul nevyužit; všemi těmi prostředky uměle napájí poušť, vykouzlující prostředí pro oranžové háje, palmové sady, ananasové plantáže a vojtěškové pastviny ze čtverečních kilometrů písku a skály.

Naopak jsme se dozvídali z čítanek o loupežném lesním hospodářství Benátčanů, kteří holosečí pokosili nádherné lesy kolem Adriatického moře, měnice dubové kmene v piloty, na kterých rostly pyšné Benátky, a rodnou půdu lesní v krasovou poušť. Možná, že přijde čas, kdy zmizí staré Benátky i s piloty, ale krasová poušť na východ a severovýchod od nich zůstane nezměněna.

Ústní tradicí a polo potají jsme se dozvídali o baronovi Popprovi, který nebyval vždy baronem. Ale titul, propůjčený mu posledním Habsburkem souvisel kauzálně s pokosenými valašskými lesy. Pily nestačily zpracovávat dřevo a baron Popper kromě titulu byl odměněn i značným bohatstvím, které sotva prospělo v čemkoliv zemi, z níž vyrostlo.

Nebyla to jen činnost barona Poppera na Valašsku. Celé XIX. století a zvláště jeho sklonek vyznamenával se v historických zemích našich postupnou a nevybíravou devastací lesů. K tomu se družilo vysoušení ryb-

níků, přeměna luk v orná pole a překotné meliorace v době cukrovkové horečky. Všemi těmi zásahy ztrácel náš kraj, zvláště střední Čechy a střední Morava, víc a více rovnoměrnosti ve vláze. Řeky naše jsou stále neukázněnější a kolísavější ve stavu vodním, povodně jsou prudší, stále přibývá smyté prsti, kterou řeky vynášejí ze země, údobí sucha mezi dobami dešťů zdůrazňuje se a prodlužuje, a tak pomalu ale jistě blížíme se vlastním příčiněním vyloženému vnitrozemskému, polopoušťovému klimatu. Co na jedné straně lidé v cizině s pouští bojují, my ji k nám do země voláme všemi prostředky.

Řeklo by se, že dvě vysoké školy zemědělské a jedna vysoká škola lesnická, spolu se státními výzkumnými ústavy těchto odvětví přichvátají všemi silami na pomoc, aby tomuto znepokojujícímu přerodu v semiaridní klima bránily. Je tomu jen zčásti tak. Naše věda pozoruje totiž dění dosud většinou jen staticky, velmi zřídka dynamicky. Proto se odborníci, sledující vodní bilanci na našem území, spokojují údaji o ročních průměrných srážkách, neuvědomujíce si, že nezáleží tak na množství srážek, jako na jejich pravidelnosti a na tom, kolik je z nich půdou absorbováno a v kterých vrstvách, mají-li tato data sloužit k posouzení vegetačních podmínek. Řeknu na příklad, že na mnoha místech v arizonské poušti naprší za rok tolik, jako na jihovýchodní Moravě, to jest 450—480 mm. A přece jsou na jihovýchodní Moravě kvetoucí hospodářství středoevropského stylu, kdežto ve střední Arizoně je kaktusová poušť. To proto, že vodní srážky v jihovýchodní Moravě jsou rozděleny jakž takž na celý rok, kdežto všechen dešť v Arizoně spadne ve dvou krátkých ročních údobích v srpnu a prosinci. Záleží tedy na tom, jak jsou srážky rozděleny, a tu směřuje právě všechno, co se u nás v posledních desetiletích provádělo, to kácení lesů, vysušování rybníků, přeměna pastvin v pole a meliorace nížinných polí bezpečně k tomu, aby se také naše srážky zahustily na několik krátkých údobí s dlouhými dobami bezdešťovými, aby se také naše území měnilo nezadržitelně v polopoušť.

Tak teoretická výtká jako to, že naše věda chápe své problémy staticky, není ovšem skutečným důvodem, že se nebezpečí z vysychání staví naši veřejnosti teprve v posledních letech před oči.

Jiným, a to závažnějším důvodem je, že ani odborné vysoké školy, ani výzkumné ústavy nejsou zvány, aby řekly svůj posudek a hlásily-li se čas od času samy, tož jsou odmítány tím více, čím jasněji naši odborníci prohlédají situaci. Možno říci, že jsme v posledních letech přišli sice k rozumu, ale že nechceme se jím v praxi řídit. Dík činnosti několika znamenitých lesníků stalo se kácení lesa na Moravě vážně a odborně projednávaným problémem, ale tu je právě tragické, že ti, kdož rozhodují o celkové úpravě našeho teritoria po převratu, uzavírají se zkušeným hlasům s houževnatostí, která roste, jak se zdá, se čtvercem nabytých zkušeností odborných.

Kdo se dívá na věci naivně, očekával by, že právě na východě naší republiky, kde vysoušecí činnost v minulém století byla nepatrná a který jsme převzali do republiky ve stavu takřka přirozeném, začneme, abych tak řekl, nový život. Že poučení chybami, které se staly v historických zemích, poučení zkušeností blízkých našich sousedů, hlavně Němců, opírajíce se o seriosní význam našich lesníků v posledních letech a pamětliví toho, že zde klademe základy k hospodaření příštích generací snad na staletí, budeme usilovati o to, aby

ohromné lesní bohatství, které nám spadlo do klína na východě, stalo se základem k velkorysě, na mnoho let rozpočtené hospodářské politice, při níž by se z lesa těžilo tak, že by se nejen neničil, nýbrž že by se zlepšoval i množil intenzivnějším růstem a bohatstvím i hodnotou dřevin.

Ale nic takového se neděje. Právě v posledních letech se počaly devastovati slovenské lesy způsobem, kterého by se byli jistě zhrozili i Benátčané. Není dnes lesního odborníka, který by doporučoval holoseč, tím méně na obrovských plochách. Není odborníka, který by nevaroval před čistými kulturami smrků, tím pochybnějšími, jedná-li se o vápencový podklad. Ale na Slovensku se kácí jen holosečí. A kácí se na obrovských plochách. Překročuje se při tom napařad výměr, stanovený zákonem, nedbá se předpisů o ochranném lese; kácí se tak slepě, že se pro náhlé zakolísání konjunktury dřevo často ani neprodá a že pak tisíce pevných metrů, pokácených a oloupaných v lese shnijí.

To se všechno provádí bez ohledu na svah, bez ohledu na podklad, zda granit či vápenec, bez ohledu, zda prst bude smyta a nebude již nahrazena. Vysazuje-li se nově, tož podle starých metod a jen smrkem, zřídka modřínem. Kde by se les mohl zmladit přirozeně náletem, nepodporuje se to, ba znemožňuje tím, že nikdo nečistí ony čtvereční kilometry rubisek, přebujelých vrbkou a malinami, dvěma to největšími nepřáteli mladého lesa. Zní to jako vtip, čteme-li a vidíme-li na vlastní oči, že Státní správa lesů a statků dává malinové plody sbírat na štávu. Připomíná to lakomce Pluškina v Gogolových Mrtvých duších.

Zde jsme u nejhorší stránky celé otázky. Oni škůdci, o jejichž činnosti jsem právě mluvil, oni záškodníci, řádicí na Slovensku jako kdysi Benátčané v Dalmácii, nejsou dnes a nebyli i dříve — budiž to zde řečeno — cizí lidé. Nejsou to také soukromníci. Jsou to naše státní úřady, je to sám stát, který toto hospodářství obstarává svými orgány, Státním pozemkovým úřadem a Státní správou lesů a statků. Obě tyto instituce se staly bezvýhradnými a jak se zdá, nekontrolovanými pány nad ohromnými komplexy zabraných lesů. Kryjíce se před ministrem financí a snad i jinými zainteresovanými ministry krásným heslem „fiskálních důvodů“ a překládajíc svým úředníkům toto heslo asi jako „rubej hlava nehlava, sráz nesráž, jen když to vynese aspoň na tvůj plat“, postupují oba úřady, ale zvláště Státní úřad pozemkový v posledních letech způsobem, který nelze dobře kvalifikovati.

To se vidí jasně v nejnovějším případě, při němž jde o nejkrásnější území v republice vůbec, o vápencové plateau, jež leží mezi Popradem, Spišskou Novou Vsí a Dobšinskou ledovou jeskyní a které se dosud nazývá Slovenský Ráj. Státní úřad pozemkový přejal území to od Koburgů ve stavu panenském. Koburgové si vážili pralesů, usazených pevně za tisíciletí na strmých srážech cañonů, a ačkoliv jim jejich úředníci vypracovali a dali si úřady schválit plán na postupné kácení těchto lesních komplexů, Koburgové nedali jej provádět.

Pozemkový úřad tak ohleduplný není. Naleznuv náhlé dědictví, rozhodl se ho vytěžit co nejrychleji. Aniž by se byl ptal kohokoliv, aniž by jen zakolísal před perspektivou smytých vápenných srázů po holosecích, aniž by se byl jen pozastavil před zákonnými požadavky ochranného lesa, maximální výměry pro roční kácení, ochrany přírodních památek a jinými lapáliemi, zadal exploatační právo firmě Lichtenstein a Wilczek a zaručil jí dokonce minimální odběr dřeva, který vymezil ne

zrovna skromne patnácti tisíce pevnými metry ročně po desiat let. Perspektíva toho počínání je jasná: do desiat let má se Slovenský Ráj stát krasovou poušťou. I kdyby to vyneslo republiku stamiliony, byl by to výtežek veľmi pochybný, uvážime-li však, že podle smlouvy kalkuluje Pozemkový úrad maximální zisk na tři sta tisíc korun ročně a tedy celkem na tři miliony korun, a že ve skutečnosti bude zisk mnohem menší, pravdepodobne ani ne poloviční, protože již nyní přichází firma se zvýšenými požadavky a se steskem na špatnou konjunkturu, tož možno říci, že za nějakého půldruhého milionu korun, stržených během desiat let teprve, bude zničeno přes třicet čtverečních kilometrů nejkrásnějšího území, které v republice máme; a vzhledem k tomuto zisku nelze než se tázati: Cui prodest? Komu to prospívá povzbuditi firmu Lichtenstein a Wilczek k tomu, aby v malé dědině Hrabušicích postavila ohromnou, moderně zařízenou pilu, v níž dle vlastního doznání celou třetinu dřeva chce zpracovávatí ze strání, které vyložené spadají pod pojem ochranného lesa, ze strání soutěsky Velkého Sokola, naší největší přírodní krásy? Komu to prospívá raditi této firmě všechny klíčky zákona, podle kterých může snad trvati na smlouvě a domáhati se dokonce náhrady? Který bývalý ministr tohoto státu a Slovák má tak rád svou vlast? Komu to prospívá podporovati úsilí firmy o to, aby kácecí cesty nemusela klásti do svahů, ale aby je mohla vést rovnou dolinou, nejkrásnějšími přírodními místy, které máme, aby při tom mohla zasypávat vodopády, trhat ponorné skály, překlenovat ponorné potoky odpadovým dřevem atd.? Nevím, komu to prospívá, vím jen, že to neprospívá, že to škodí státu. Vyzývám slavnostně ty pány, kteří onu neslýchanou smlouvu s firmou Lichtenstein a Wilczek podepsali a kteří ji ještě dnes drží, aby veřejně vyložili, komu tím chtějí prospěti.

Nemohu si představit, že by tato ostuda zůstala napravena. Nemohu si představit, že by naši zodpovědní lidé souhlasili s tím, aby se takřka zadarmo devastovalo nejkrásnější území a aby se z něho udělala státní poušť. Jako prostý občan prosím o vysvětlení.

Jan Pelikán, tajemník Československé obce sokolské:

Sokolstvo, jeho skutečný stav a obtíže.

23. Slované poslání československého Sokolstva.

Zakladatel Sokolstva, Dr. M. Tyrš, promýšlel slovanské styky sokolské velmi reálně. Snažil se, aby se Sokolstvo ostatních slovanských národů „přidržovalo naší soustavy cvičební a dokonavší organizaci svou, s námi v jeden vyšší celek se spojilo“. O cíli takového vyššího celku pak píše již r. 1867: „Podobnými (rozuměj sokolskými) spolky mezi sebou napořád duševně spojenými doufáme přispěti k tomu, aby stálejší tvárnosti nabyla mravní vzájemnost slovanská.“

Tyršovi se ovšem nepodařilo ani založiti spolek československých tělocvičných jednot sokolských, tím méně pak vyšší svazek Sokolů ostatních slovanských národů, ale myšlenka spojení i jeho důvod a cíl jsou jeho.

Romantické nazírání na Slovanstvo, jež se u nás vžilo, nedovedlo ovšem dodnes uskutečniti Tyršův sen. „Svaz slovanského Sokolstva“, založený r. 1908, který automaticky zanikl počátkem světové války, měl sice i ve stanovách týž cíl: „šíření tělocviku k povznesení tělesových i mravních sil v lidu slovanském“, ale ke kon-

kretní práci na tomto poli se vůbec nedostal hlavně z příčin politických.

Zatím se Sokolstvo jednotlivých slovanských národů i po stránce tělocvičné a tím spíše ideově dosti značně rozešlo. Jen Sokolstvo jihoslovenské a československé mělo touž společnou základnu tělocvičnou a ideovou. Této jednotě zasadil hlubokou ránu známý jihoslovenský zákon z loňského prosince, který ji valně porušil, zrušiv demokratické volby v organizaci Sokola král. Jugoslaviie. Poláci se rozcházejí s československým Sokolstvem mnohem více. Po stránce tělocvičné je to jejich sklon ke švédismu, po stránce ideové oficiální funkce římsko-katolické církve v jejich organizaci a po stránce organizační zvláštní zřízení „přizpůsobení vojskového“. Nejvíce jsou pak vzdáleni Bulhaři. Jejich tělocvik je založen na působení četných učitelů ze Švýcar, jejichž ideologie je Sokolstvu tak vzdálena, že se zpěčují vzítí i jméno Sokol v jakékoli podobě do svého názvu. Jejich vystupování po boku Německa a Rakouska za světové války pak zanechává hluboké stopy nejen v jejich myšlení a cítění, ale také v názorech ostatních slovanských národů, zejména Jihoslovanů. Ruské Sokolstvo za hranicemi a Sokolstvo v Lužici se celkem přidržují našeho nazírání.

Jestliže byl přesto zřízen v r. 1924 nový svaz „Sokolstvo slovanské“, jehož členy jsou prozatím jen Jihoslované, Poláci, Rusové a Čechoslováci, pak to bylo možná jen se zárukou úplné volnosti vnitřního uspořádání a základu odborně tělocvičného. Byla sice uspořádána zvláštní škola tohoto svazu, v níž byly předneseny zprávy o organizaci, o tělocviku, o dějinách a o ideji jednotlivých svazů, ale tato škola měla spíše ráz informativní než sjednocovací. Lépe prospívá po této stránce, že ČOS. přijímá do svých vzdělávacích i cvičitelských škol posluchače z těchto sprátelených sokolských svazů, takže sokolská praxe československá zvolna proniká alespoň ve známost i v Polsku a v Bulharsku.

Činnost svazu jest opět neveliká a spíše vnější než vnitřní. Chybí mu vnitřní jednota a vůle k ní. Bylo by třeba především ozřejmit, v čem spočívá snaha po slovanské vzájemnosti a co jest jejím cílem, aby se mohlo dále pracovati účelně a systematicky. To ovšem není jen úkolem sokolským, nýbrž obecným. Československému Sokolstvu pak připadá a posud zůstává vůdčí úloha i v novém svazu. Není to jen čest, ale i odpovědnost, a to nemalá.

24. Činnost menšinová.

Již od let devadesátých se v Sokolstvu věnuje zvláštní pozornost podpoře jednot, působících v obcích s většinou německou, k nimž po válce přibývají i jednoty v obcích s většinou maďarskou nebo německo-maďarskou. Na podporu těchto jednot věnuje Sokolstvo od převratu ročně asi $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ milionu korun, tedy částku poměrně velmi značnou. Za tuto částku se kupují těmto jednotám zpravidla potřeby k činnosti tělocvičné a vzdělávací, nebo se jim přispívá na postavení vlastních tělocvičen nebo Národních domů s místnostmi pro tělocvik. Mimo to se ujmají slabších jednot ve zmínčeném území t. zv. „ochranitelky“, t. j. silnější jednoty z území obyčejně československého, které je podporují mravně zájezdy a t. p.

Tento způsob a celá tato práce se udržuje z dob před válkou a neztratila snad ani v nynější době svého plného oprávnění, ač nelze popřítí, že působení leckteré sokolské jednoty v kraji zamořeném klerikalismem nebo komunismem je jistě za nových poměrů stejně svízelné

a týmto jednotám se podpor nedostáva. Také nelze přehlédnouti, že útlisk národnostní se rychle mění v útlisk sociální, který není jen omezen na kraje zněmčené nebo pomaďarštěné.

Doba není ještě zralá pro revisi této činnosti, ale zdá se, že právě zde jí asi bude třeba co nejdříve, neboť zápas škol o děti vánočními nadílkami a podobně musí dříve nebo později patřit minulosti jako celý systém almužnictví a blahovolných nahodilých a rozptýlených podpor ať již z důvodů národnostních nebo sociálních, který musí býti nahrazen uvědomělou, organizovanou a jednotnou sociální péčí.

25. Sokolstvo a péče sociální.

Zdálo by se, že již z domyšlení sokolského bratrství mělo by Sokolstvo státi v prvních řadách průkopníků jednotné sociální péče. Zatím však bylo na tomto poli předstíženo téměř všemi korporacemi, jež se touto otázkou obírají. Příčina jest jednak v liberalistickém pojmání věci, jednak v přemíře vlastních úkolů a starostí jednot, jež se vzdalovala od těchto otázek.

Ačkoli sám Tyrš se již vyslovoval proti „rozptýleným almužnám“, přece jen se tento systém v Sokolstvu ještě pevně udržuje jak v činnosti menšinové, tak i ve styku s jednotlivci, již potřebují pomoci. Konají se sbírky a udělují se dary. Teprve nyní se začíná v dále rýsovat nová dráha, kterou zahájil vzdělávací sbor, uživ velkodušného daru jednoho z členů svého předsednictva na rozepsání soutěže na řešení sociální péče v Sokole v souhlase s ostatními organizacemi, které se těmito úkoly obírají. Výsledek soutěže prozatím není ještě znám.

Jisto je, že se Sokolstvo bude musit, ať hned, ať později, po této stránce úžeji přimknout k organizacím, které je na této cestě přešly a které se obírají otázkami sociální péče speciálně, odborně a vědecky.

Také ovšem se nesmí zapomenout, že není jen hmotná bída sociální, ale že je i bída duševní a hlavně bída mravní. Pomáhat svým členům, když se octnou v takové bídě, jest ovšem jedním z předních úkolů sokolského bratrství. Nesmí se tedy při řešení této otázky zapomínat, že upravením poměru Sokolstva k oficiální sociální péči nemůže se nic změnit na zřejmé povinnosti vyplývající ze sokolského bratrství a z bratrského soužití, pokud jde o podporu mravní a o pomoc v zápase o vyšší úroveň vzdělanosti. I k těmto otázkám se musí nyní přihlížeti mnohem více a pečlivěji, než tomu bylo posud. Tady je také ještě úhor, „rovina, kterou sluší oratí pluhem hluboko zabírajícím“.

26. Styky Sokolstva s uměním.

Velmi často se diskutuje také o stycích Sokolstva s uměním, a to ne právě příznivě pro Sokolstvo. Ne vše, co se Sokolstvu vytýká, vytýká se mu právem. Jistě alespoň část viny je i na současném umění a na umělcích.

V dobách založení Sokola byl styk umělců se Sokolstvem velmi živý. Vždyť zakladatel Sokola byl estetik a na konec svého života byl i profesorem dějin umění na technice i na universitě. Ale nejen Tyršova osobnost, vzdělání a záliba, také umělci sami přinášeli mnoho kladného do tohoto spojení. Schnirch, Ženíšek a Sucharda byli cvičiteli Sokola Pražského, živé styky se Sokolstvem pěstoval i Preissler, z mladších byl ve cvičitelském sboru Bedřich Wachsmann, vřelý poměr mají k Sokolu podnes Jakub Obrovský, Max Švabinský, prof. Pekárek, Ota Bubeníček a j. Mladá generace umělecká

se však Sokolu vyhýbá; nezná ani sokolského života, ani myšlenky a poslání. Tady pak málo pomohou soutěže poměrně dosti často rozpisované a slušně dotované. Když nedovede a nemůže jurý ze řad umělců ve třech soutěžích vybrati plakát umělecky důstojný velkého podniku sletového, nenese přece na tom viny Sokolstvo!

Snad se tu a tam při nějakých krajských podnicích stanou nebo se staly chyby a přehmaty, ale Československá Obec Sokolská se ve všem řídívá pokyny a přáními svého uměleckého odboru. Všechny větší otázky umělecké se řešívají soutěžemi. Bohužel většina těchto soutěží vyznívá naprázdno ne podle přání nebo podle rozhodování Sokolstva, ale výrokem jurý sestavené z umělců podle jejich přání a pravidel. Obec Sokolská umožňuje při všech svých podnicích umělcům sledovati sokolský život a koupila řadu uměleckých děl jen pro svoji potřebu, ale úroveň prací, jež takto vznikají, je známa z poslední výstavy po VIII. sletu všesokolském. Je tím snad vinno Sokolstvo?

Žádný umělec nemůže naříkati, že by mu nebylo bývalo umožněno, uplatniti se v Sokole. Kolik jich však o to opravdu vážně usiluje?

Totéž se děje i s hudbou. Kromě znamenitého a jedinečného Sukova pochodu „V nový život“ se nenašlo v nové době dílo vyšší úrovně. Hudební doprovody k sokolským cvičením psávají pracovníci z řad sokolských, většinou diletanty, ne školení umělci. Nepíší proto, že by se Sokolstvo uzavíralo umělcům, nýbrž proto, že se ještě žádný umělec nenabídl napsati takový doprovod a nepokusil se pochopit vnitřní povahu sokolských cvičení společných. Cvičení a hudební doprovod rostou zpravidla jako celek, vnitřně nerozlučně spjatý. Jak je to však možná, když se hudební umělci do Sokola ani nepodívají, neřku-li, aby cvičili. Byla rozepsána soutěž na sletová prostrná a bylo doporučeno, aby byla pracována zároveň s hudbou. Zprávy o tom byly snad ve všech československých listech. Myslíte, že se přihlásil jeden jediný hudební odborník ke společné práci? Až bude soutěž provedena, jistě se ukáže několik skladeb, jejichž hudební doprovody nebudou vyhovovat. Snad se i rozepíší nové soutěže na hudební doprovody. Už napřed lze říci, jak skončí! Tím, že v poslední chvíli bude nucen napsat doprovod někdo ze Sokola.

A literatura! Svatopluk Čech, Vrchlický, Sládek, z mladších Hlaváček, Klášterský, F. X. Procházka a Mužík, z nejstarších pak Neruda psali Sokolstvu a o Sokolstvu. Z nynějších mladých napsal jeden literát, jehož nebudu jmenovat, popis oblidnosti sokolského průvodu a sokolský román psal — Viktor Hánek. V soutěži na divadelní hru s vedoucím motivem sokolské myšlenky — mimochodem řečeno dosti slušně dotované — se účastnili většinou literáti, jejichž jména jsou známa v Sokole, méně však v literatuře. Proč?

Je snad vinou Sokolstva, že se píší spíše dramata o svatém Václavu než o živé národní síle a energii, utajené v Sokolstvu?

Což má Sokolstvo možnost vydupat umění tam, kde se umělci obracejí zcela jiným směrem? Tady nelze mluvit o krizi Sokolstva, ale o krizi národní myšlenky v soudobém umění. Náprava však není ani v silách, ani v možnostech Sokolstva; více než popud a podporu dáti nemůže. Výtek jsme již slyšeli mnoho a všechny byly obecné. Nechtě tedy se vyskytne také konkrétní a praktický návrh, jak a co by mělo Sokolstvo udělat, když potřebuje pohlednici, plakát, plastiku, hudbu, živé slovo a když se nabízejí napořád jen kýče.

V nedávnych dňoch bola opäť rozepsána súťaž na návrhy upomínkových predmetů, vzťahujúcich sa na telocvik alebo na hry, na sokolské slavnosti, na mesto Prahu alebo na republiku. Na ceny vĕnovala ČOS. celkom deväť tisíc korun za podmienok, obvyklých pri všetkých uměleckých súťažiach. Lhůta končí 30. listopadu a po súťaži bude výstava návrhů. Uvidíme tedy opäť výsledky. Podmienky byly rozeslány kdekomu: školám, spolčkům, ústavům, novinám a pod.; byly také zvlášť otištěny — co je možná udělat víc? Při tom však, ač se tato súťaž rozpisuje po válce již po třetí, nemá ČOS. podnes jedině typické upomínky, které by mohl užiti jako daru a dárků cizincům, kteří zavítají do Prahy na slet nebo na závody. Nemá jí snad ani žádná jiná korporace.

27. Sokolstvo a cizina.

Když byl v Praze Niels Bukh, bylo nám předhozeno: „Podívejte se, jaký je to člověk! Vy přijímáte chladně jeho reformní snahy a on jede do Japonska a zjezdil již celou Evropu, byl všude vítán, oslavován a pozdravován.“ Je to pravda, ale títo nadšenci si zapomněli uvědomit, že byla o československém Sokolstvu v Japonsku vydána knížka s obrázky nikoli z našeho popudu, ale z vlastního podnětu japonského; zapomněl se informovat, že tělesnou výchovu v četných republikách střední Ameriky provádějí odchovanci Sokola a v sokolském duchu; zapomněli si ověřit úspěchy Sokola Matouška na mezinárodním vychovatelském sjezdu v Kanadě a studijní cestu 200 kanadských učitelů do Československa, která se připravuje. Zapomněli uvést, že se v Rumunsku zakládají telocvičné spolky po sokolském vzoru, že sletový film vzbudil nadšení ve všech kulturních zemích světa a že ministerstvo zahraničí dává československé obci sokolské průměrně dvakrát — třikrát do měsíce zprávu o tom, že se opäť ten či onen telocvičný odborník živě zajímá o Sokolstvo. Nechť si jen přečtou zprávy o nedávném telocvičném sjezdu ve Finsku, jak tam bylo psáno o Sokole, o jeho telocviku a idej. Finští redaktori psali o tom všem s větší znalostí než mnohý československý kritik, který usedá na soudnou stolicu a láme nad Sokolstvem svou kritickou hůl, aniž si uvědomil, že to, co píše a jak píše, vzbuzuje u lidí věc ovládajících jen útrpný úsměv nebo jadrné zaklení podle vzdělání a podle temperamentu.

Skoro se zdá, že vychovatelští odborníci v cizině — i hodně vzdálené — vědí o Sokolstvu celkem více než někteří naši novináři a kritikové.

Tato znalost sokolského jména v cizině vyplývá však ze sokolské práce telocvičné přísně věcné a odborné a z toho, že Sokolstvo nenásleduje svých kritiků v tom, aby se tvářilo, že ví všechno, ale že se učí a snaží se učit ze všeho a všude, také z toho, s čím nesouhlasí. Není velkého telocvičného podniku v Evropě, aby k němu nebyli vysláni sokolští zpravodajové, ať jde o Němce, o Italy, o Švýcary, o Finy, o Francouze, o Angličany či o kohokoli jiného. Také Nielse Bukha zná několik sokolských cvičitelů ne jen z podívané, ale ze studia v jeho škole v Dánsku. Proto mu klidně přejeme šťastnou cestu třebaž až do Japonska.

Pamětní kniha Tyršova domu je k dispozici každému, kdo se chce přesvědčit, jakému zájmu cizinců se Sokolstvo těší.

Dr. Franko:

Na ruinách ruské emigracie.

II. „Svatý“ a jiní hráči.

Kosmė hodině se schází stálá společnost v prvním patře jisté pražské velkokavárny, kterou označíme písmenem R... V zadní místnosti, v níž je herna, sedí u stolků skupiny žen a mužů, po čtyřech i více. Jsou to vesměs Rusové.

Je vyloučeno, abyste se sem dostali nepozorováni. Hned u vchodu vás uvítá pan vrchní výzkumným pohledem, potom musíte projít kolem několika stolků v chodbě. Kdosi nad zmrzlinou nebo černou kávou, kdosi, kdo právě nehraje, vás prohlédne a ocení po druhé. V další místnosti, do níž vstoupíte, neudíváte ještě nikoho, teprve když přijdete dál, spatříte hráče nad stolky, kryté od vchodu celou velkou stěnou. Tím způsobem je nemůžete pozorovat ani překvapit, aniž jste byli nuceni sami se jim nejdříve představit. Je to zcela jednoduché a dobré opatření.

V podzimní a zimní saisoně jsou obsazeny všechny stolky, celá místnost je plná a je tu živo jako na burse. To jen v létě stačí ona část herny, v níž teď nalézáme několik hráčů. Většina jich je mimo Prahu. Karbaníci z povolání odjeli do lázní, kde se teď hraje, „střelci“ se také musili hnout za svými dobrodinci na letní byt. Patří ke svým pánům, nelze žít bez nich, celý měsíc, dva,

Někteří ze „střelců“ udržují tempo se svými dobrodějnými pány. Bydlí ve slušných hotelech, vybraně se strojí a žijí normálním způsobem zámožných lázeňských hostů. Takový vynikající strelok jako je muž s přezdívkou „Francouz“, se vyrovná každému gentlemanu a sotva byste uvěřili, že jediným pramenem příjmů tohoto elegána je tahání peněz z jiných.

Než vraťme se do herny v kavárně R...

Hraje se poker.

U tohoto stolku sedí dvě silnější dámy. Na rukou bohaté prsteny a náramky, ještě pravé, čímž se liší podstatně od šperků dámy přes jeden stůl, která se musí spokojit už jen imitacemi svých bývalých skvostů.

Obě dámy kouří cigaretu za cigaretou. Jedna z nich je úřednice, druhá manželka obchodního cestujícího. Její manžel je tu taky, hraje u sousedního stolku. Má své auto, v němž rozváží svůj moderní, elektrický artikl.

Proti dámám sedí krásný mladý Gruzinec. Má chorobně bledou tvář a téměř průsvitné prsty, které míchají mistrně karty. Je úplně ponořen do hry a nevidí kolem sebe. Kdysi studoval s vyznamenáním. Teď se oddal kartám, kromě nich nezná nic.

Je ženat. Jeho žena hraje také, o kus dál. Když její muž prohrává, dává mu peníze ze svého. Když sama nemá, zdvihne se od stolku, natáhne rukavičky a řekne „jdu do biografu“, načež odejde. Po „biografu“, v deset hodin nebo trochu později se vrátí, přinese peníze, stáhne rukavičky a může se hrát dál.

Gruzinec, u něhož jsme se zastavili, není „strelok“. Žije výhradně kartami a z karet. Když vyhrává, objedná si kávu, pohybem ruky, nezdvihaje oči od hry.

Vyhraje-li větší obnos, objedná si rychle večeri a stejně rychle ji zaplatí, poněvadž skoro pravidelně ke konci všechno prohraje. Říká se všelicos o štěstí a neštěstí v kartách, jsou různé počty pravděpodobnosti, náhody, theorie. U našeho Gruzince byste uvěřili ve fatum. Různá je jenom výška výhry, ale průběh je podivuhodně stejný a konec je vždycky špatný: v kapse nezbude nic. Zítra se musí začít znovu, stejnou hru, stejnou kávu, v nejlepším případě večeri a v nejhorším — žena půjde do biografu, žena vypomůže.

V kavárně R... to nevypadá jako v Monte Carlu, ale nehraje se tu jen o pár korun. Jde tu někdy o několika-tisícový bank. Kdyby teď Gruzinec vyhrál, nemusil by být dopoledne hladový, ztratil by snad svou bledost a jeho žena by nemusila odcházet do biografu. Ach ne, kdyby teď Gruzinec vyhrál bank dvanácti tisíc, seděl by tu zítra nebo pozítří právě tak a možná by si ani večeri nemohl dát.

Jsou zde lidé nejrůznějších povolání, bývalých povolání a bez povolání, nejvíce profesori, inženýři, důstojníci carovy nebo Wrangelovy armády, jsou tu „střelci“, ale z nich jenom výběr, jen ti, kteří se mohou slušně obléci. Do kavárny R... nemůže nikdo bez solidních šatů, sem chodí jen elita emigrantských hráčů, přesněji vzato ti, kdo mají slušný tmavý oblek.

Nalézáme mezi nimi ostatně už jednoho známého. Je to náš milý Kola Pěchotinec, který měl dnes sice jen průměrný den při „obstřelování“, ale nebylo to nejhorší a vedle toho, jak možná pamatujete z první kapitoly, Kola Pěchotince má jako bývalý carský důstojník — invalida reprezentativní žaket a proužkované kalhoty. Rozkládá karty, které právě dostal, pokouje a mrká na svého souseda.

Jeho soused je jistý ruský Polák. Momentálně je obchodním zástupcem pražské firmy, většinou však vydělává kartami a „obstřelom“, živnost smíšená. Má matku a sestru, které se už dlouho těší, že bude hotov se studiem a posílají mu ze svých hubených prostředků každý měsíc peníz na přilepšenou.

Ke stolku Poláka a Koly Pěchotince přistupuje nový hrdina této místnosti, fanatický, ale průměrný hráč.

Je prostřední postavy, oblého, jemného obličej. Nad malýma očima, dobráckýma a sladkýma, je široké, vypuklé čelo a hladký, vždy spořádaný účes. Právě pro ty nevinné oči a zcela mírné chování dostal přezdívku „Svatý“, již zde užívám z pochopitelných důvodů místo jeho pravého jména.

Jeho oči a delikátní vystupování jsou jeho nejsilnějšími zbraněmi při prosebných návštěvách. Každý „střelok“ manévruje něčím jiným. „Francouz“ svou perfektní francouzštinou a náročností, která se často mění v drzost. Malíř Uvarov, také jeden z nich, svým štetcem s nezbytným slovním doprovodem. Kola Pěchotinec svým carským důstojnictvím, odznakem, invaliditou a dvěma dětmi. Všichni „střelci“, ať je seberůznější jejich technika, se shodují v tom, že potřebují výmluvný jazyk víc než cokoliv jiného.

Na rozdíl od Koly Pěchotince, jemuž je „střelectví“ jediným životním zaměstnáním, „Svatý“ obstřeluje jen opravdu v nejnutnějších případech, když ho v kartách pronásleduje vytrvalá smůla nebo když ani u žen nejsou žádné vyhlídky.

„Svatý“ má totiž zvláštní úspěch u žen. Je rozeným Don Juanem, dovede ženy lehce získat a stejně rychle opustit. Není tragickým typem Don Juana, jemuž by častá frekvence způsobovala nějaké morální komplikace. Odejde

od nich bez nejmenších výčitek svědomí, má zázračný dar zapomnění.

Mezi zásady „Svatého“ patří zásada vyjádřená do-slovně takto: „Žít co nejsnadněji, bez nejmenšího napětí tělesného a duševního, bez jakékoliv oběti, jen pro vlastní prospěch.“

„Svatý“ přistoupil s milým úsměvem ke stolku, sklání se nad Kolu Pěchotincem a šeptá:

„Nu, jak pochodila tvá žena u Ro...“

Nevyslovuje celé jméno ředitele Zemské banky, okolo jsou sami zvědaví posluchači. A potom taková báječná adresa se nesmí vykřičet, sice bude po ní.

„Dobře,“ odpovídá Kola Pěchotinec, „jsme ti vděční za doporučení, musíš přijít k nám do Roztok.“

„Vot charašó,“ souhlasí „Svatý“, „seznámil jsem se s mladou učitelkou, přijedu s ní. A poslechni, dej mně něco, ať si také můžu zahrát, pochodil jsem dnes špatně.“

Kola Pěchotinec podává bankovku, právě vyhrál. Kola Pěchotinec je žebrák, třebaš měl žaket a proužkované kalhoty, ale když má, dá a „Svatému“ vždycky. Vůbec, neřekli jsme to ještě, soudržnost těchto lidí je dokonalá a mohla by být příkladem stejně jako soudržnost židů.

„Svatý“ si už umluvil partii. Již na odsokou povídá Kolu Pěchotinci:

„Byl jsem také dnes u Ro... v Zemské bance, prosil jsem ho, aby mi dal podporu, jako vždycky. Dává mi pět set korun, hodný člověk, má mě rád, zaplatil za mě školné a taxy, slibuje, že mi bude pomáhat, až do skončení studia. Ale dnes se na mě zlobil, že jsem k němu poslal tvou ženu, takovou, povídá, hroznou ženskou. Ta mu tam asi dělala zase cirkus...“

Žena, která omdlévá.

Nevím, daří-li se mi hlavní snaha při psaní těchto řádků: aby se čtenářovi objevili tito emigranti ve svém vlastním, domácím prostředí a v naprosté samozřejmosti svého denního života. Největší nebezpečí reportáže je v přirozené touze reportéra najít sensaci a sensačně ji podat. Každý nový svět je sensací pro toho, komu se po prvé otevře pohled do něho. Každá podrobnost, která je pro domorodce takového nového světa zcela běžnou, šedivou samozřejmostí, jeví se reportérovi nevídanou a podivuhodnou. Tím vzniká často zkreslení. Hleděl jsem se mu vyhnout a nejpřesnějším zjištěním fakt a jejich střízlivým vylíčením.

V neděli vyhověl „Svatý“ pozvání a vyjel se svou nově objevenou blondýnkou do Roztok, navštívit Kolu Pěchotince a jeho ženu.

Došli k jeho příbytku. Menší hotel, obývaný několika rodinami, na dveřích pokojů několik obvyklých ruských visítek, studentů ve stadiu kandidátsví nebo lidí s diplomem, ale bez zaměstnání. Muži v bluzách s pásky pomalu mizí, také mezi ženami už zanikají zbytky ruského svérázu, který s sebou přivezly před devíti, jedenácti lety do nové vlasti. Jenom některé uchovaly ještě blahobytný kožíšek, většinou nosí laciné šaty z konfekce a Baťovu obuv.

Na dvoře hotelu stojí kočárek s malým děckem, vedle kočárku si hraje asi tříletý chlapec. Jsou to děti Koly Pěchotince, o nichž byla zmínka už v úvodní kapitole. Bledé, vyhublé a ochablé děti, zbavené péče rodičů.

„Svatý“ nechává svou přítelkyni na dvoře a vchází do hotelu. Hledá Kolu Pěchotince, ale marně. Ani on, ani jeho žena nejsou doma. Už ráno odešli do hostince, říkají sousedé, a nevrátí se tak hned, to my už známe, mladý pane.

Jejich pokoj je otevřen.

Obraz spousty, jako bychom přišli na jeviště, kde se má odehrávat scéna z Gorkého dramatu „Na dně“. Všude, kam se podíváte, jsou prázdné láhve od vína, piva a kořalky. Většinou převržené, svědčí o nedávné pitce. Podlaha pokrytá smetím. V jednom koutě je ho shrnutá celá velká hromada. Místnost je proscycena kouřem z cigaret.

Ne, sem „Svatý“ svou dívku zavést nemůže. Že by s ní šel o patro výš, kde bydlí jeho známý, také ruský invalida?

Jmenuje se Košťa, ale není „strelkem“, protože je invalida, jako Kola Pěchotinec, který bydlí právě pod ním. Košťa si vzal Češku a žije s ní v příkladné pokoře, skromnosti a štěstí, jak to doporučují bohatí továrníci všem svým dělníkům v novinách. Dostává malý měsíční příspěvek „Červeného kříže“. K tomuto základnímu platu, který by jen trochu náročnějšímu člověku nestačil ani na tři dny živobytí, si Košťa přivydělává prodejem svého vlastního románu, který si sám po sešitech vydává. Je to vzpomínková kniha ze života, o velkém utrpení, které musil prodělat a o štěstí, které člověk získá odměnou za víru a vytrvalost.

Nestalo se vám nikdy, že někdo zazvonil a když jste otevřeli, objevil se ve dveřích nesmělý muž, který vám nabízel několik sešitů svého románu „Utrpením ke štěstí?“ Nuže to byl Košťa z Rostok.

Ne, ani k němu „Svatý“ dnes nepůjde, zavede raději svou blondýnku do některého z pokojů, jichž je v tomto hotelu vždy několik k dispozici.

„Vidíte, tady máte dva byty ruských emigrantů,“ povídá „Svatý“. „O mužích mluvíti nebudu, my jsme všichni stejní, ale povím vám něco o ženách. Tady nahoře bydlí můj kolega, invalida. Je teď nemocná, má souchotiny, špatně se živila, víte. Ona je anděl. On má moc málo peněz, ona přivydělává šitím, sbíráním hub a jahod v lese, několik hodin cesty daleko chodí a pěti-koruna jí stačí na několik dní. Kdybyste se šla podívat do její domácnosti, našla byste všechno v nejlepším pořádku. Všude čisto, urovnáno. Když její muž nemá peníze, jde, vydělá a rozdělí se s ním obětavě o všechno. Jako hospodyně jsou Češky rozhodně lepší než Rusky, jsou prostě vzorné, i s malými prostředky dovedou udělat příjemnou, milou domácnost.“

Do apostrofy českých hospodyněk, kterou ostatně pronesl už ne jeden Rus, zazněl pláč malé ratolesti Koly Pěchotince. Jakási sousedka se do toho vložila, s hlasitými nadávkami na nezdravné rodiče.

„Tam dole u Koly Pěchotince? Jeho žena je Ruska, má vyšší vzdělání. Co je to platno, posedl ji alkohol. Pije více než muž, její hlas je hlas opilce, a v cigaretách ji také nepředhóní. Děti nechává na pospas osudu, spoléhá na dobrou vůli sousedů. Ale pokud jde o prošení, je znamenitá. Myslím, že není na světě člověka, který by jí odepřel, když prosí. Má svou techniku, důvtipně stupňovanou techniku, která nikdy neseleže. Posuďte sama: když přijde někam prosit, začne tím, že je matka a má dvě děti. Na někoho to je slabé, nepůsobí to, zapláče. Tak srdcelomně, že je jí každému líto, to byste musila vidět a slyšet. A když ani její slzy nic nezmožou, zkrátka omdlí. Upadne před dobrodincem na zem a zůstane ležet tak dlouho, dokud se nad ní neslituje a něco jí nedá. To je úžasná ženská. Onehdy se svalila před jedním bankovním ředitelem a on z toho byl celý jelen.“

Okny vniklo do pokoje cinkání sklenic a zpěv.

To se vrátil Kola Pěchotinec se svou ženou domů. Donesli si několik nových lahví a připíjejíce si v náladě už značně povznesené, zpívali. Děti byly ještě na dvoře.

Kola Pěchotinec zpívá vysokým, lyrickým tenorem, který se pranic nehodí jeho robustní postavě. Žena doprovází jeho arii mohutným, hlubokým hlasem, jež by bylo spravedlivější nazvat basem než altem.

Těžký život.

Otiskujeme další část zповědi ze života pracujících studentů. Tentokrát Ukrajince-emigranta. Soudíme, že jeho náčrtek vystihuje dobře i psychologii emigrantů u nás.

II.

Od listopadu 1918 do 10. května 1919 byl jsem na frontě v Haliči proti Polákům. Musili jsme ustupovat před přesilou polské armády gen. Hallera. Dne 20. května přešli jsme hranici československou, a po odzbrojení, které provedl tamější velitel českoslov. gen. Pellé, odvezli nás transportem do Německého Jablonného do tábora.

Když se pak s povolením ministerstva školství utvořil kurs maturitních zkoušek, zapsal jsem se a po tříměsíčním studiu složil jsem dne 20. května 1920 zkoušku z 8. třídy a maturitu. Musel jsem pak odejeti s prvním pracovním praporem do Prahy jako velitel 1. čety tohoto praporu. Zaměstnáním mým bylo každodenně odváděti po pořádku jednu setninu na práce na vojenských hřbitovech na Olšanech. Měl jsem dosti volného času, proto využil jsem to tak, že jsem se zapsal na právnickou fakultu. Absolvoval jsem jen tři semestry, protože jsem se musel na rozkaz vrátiti do Josefova.

Když mi bylo zase možno vrátiti se do Prahy, rozhodl jsem se dáti se přepsati na lékařskou fakultu a současně zapsal jsem se na filosofickou fakultu přírodovědeckého oboru na soukromé universitě ukrajinské v Praze. Přebesprázdniny při silném stavebním ruchu odhodil jsem knihy stranou, límec dolů, vykasal rukávy a pomáhal jsem jako přidavač zedníkům na stavbě; měl jsem průměrně 170 Kč týdněnní mzdy, takže jsem se mohl krásně užívati a hlavně dosyta najísti. Před tím celý rok jsem zpravidla, když ne přímo hladověl, tak vždy trpěl podvýživou. Tak jsem stavěl na kolonii domů v Košicích na „Cibulce“; tam jsem měl už až 360 Kč týdně, jelikož jsem pracoval na akord. Pak jsem pracoval na Smíchově, na stavbě holešovického mostu, na Újezdě, kde se mi stal nemilý případ: Pracoval jsem už devátý den, a jednoho dopoledne nakládali jsme s jedním dělníkem těžké kameny na vůz — dělník pustil náhle celou váhu kamene na mne a ve vteřině, jelikož jsem sám celou tíhu kamene nemohl udržeti, spadl mi kámen na pravou ruku a přiskřípl mi prostřední a čtvrtý prst; nechal jsem okamžitě oba dva nehty pravé ruky na voze — bolelo to hodně — pak mi pomohli z té situace, vymyl jsem ruce mýdlem a čistou vodou a dostal jsem z kanceláře tinkturu jodovou. Největší bolest mně pak způsobilo, že mistr mi k tomu ještě hodně sprostě vynadal a k dovršení všeho ještě mi řekl, že ví, že studenti se nehodí k ničemu, k žádné práci, že každý chce jenom dva, tři dny pracovat, a pak několik měsíců maroditi. Ani jsem neodešel domů, dal jsem si obvaz a pracoval jsem dále, abych dokázal opak jeho tvrzení. Pracoval jsem ještě tři dny, ale každý sebe-menší pohyb ruky byl mi bolestný, takže musel jsem bohužel práce zanechat, protože mi celá pravá ruka otekla úplně. Byl jsem natolik konsekventní, že jsem se ani nehlásil nemocný a sám jsem se ošetřoval. Pracoval jsem pak, kde jsem jenom práci mohl sehnati, a ačkoliv jsem se jen jakž takž udržoval na úrovni životní, přece jsem neklesl na duchu a byl jsem vždy v naději, že za nějaký čas se poměry zlepši a člověk si po tak dlouhé době oddechne a řekne si s vědomím vnitřního zadostiučinění: Já jsem bojoval v životě čestně a jsem si vědom svého silnějšího „já“. Vím ze zkušenosti, že člověk

dovede si vynahradiť jedným svetlým okamžikom dlhá léta utrpení, a že človek, ktorý ve svém živote netrpěl, je zpravidla pripraveno mnoho pozitívku a pocitů radosti člověka mnoho vytrpěvšího. Zapsal jsem si do svého denního zápisníku dvě věty; jednu anglickou: „The power of the mind over the body“, a druhou francouzskou: „C'est la foi, qui guérit“, a nahoře nad tím „Omnia ad maiorem Dei gloriam“. Jsou různé tradiční představy, pozůstalosti to z dávných dob našich předků, které, někdy na pohled pranepatrné, silně rozhodují v našem životě, a jsem přesvědčen, že nic se nedá na světě a priori negovat. Nejsem náboženským fanatikem, také v některých věcech mám hodně pochybností, ale věřím pevně, že musí být ve vesmíru síla, která řídí osudy lidstva a všeho dění — a tím jest Bůh. Hledáme vždy důkazy jsočnosti Jeho, protože mnoho lidí potřebuje duševní rovnováhu, která podle mého úsudku je nejvyšším myslitelným podkladem životním. A čím se získá? Jedině svědomitým vykonáváním své práce a životního úkolu. Soudím, že nic není na světě bezúčelné, nic absolutně nepotřebného, a že vše jest v příčinné souvislosti s děním dávno zašlých dob a směřuje kam? K udržení rovnováhy vesmíru.

Tak utíkal semestr za semestrem. Ve třetím roce studia dostal jsem truchlivou zprávu o smrti svých rodičů. Když mi o tom napsal švagr, zaplakal jsem docela hlasitě. Několikrát jsem v životě zaplakal, ale tak srdčně ještě do té doby nikdy. Měl jsem zrovna slanečka a čtvrtku chleba k večeři, najedl jsem se, ale usnout jsem nemohl. Na Sylvestra měl jsem asi 40 Kč k dispozici, a ačkoliv jsem byl skoro žebrákem, rozhodl jsem se navštívit restauraci u Fleků, abych zapil svůj žal. Koupil jsem cestou špek paprikovaný, který mám velice rád, kousek salámu, půl chleba a s ostatními penězi jsem šel. Potkal jsem hodně známých kolegů různé národnosti, ale vybral jsem schválně místo odlehle v koutku v nejzadnějším sále, abych byl sám. Zdržel jsem se asi do půl druhé hodiny noční a pak chtěl jsem si prohlédnouti noční život v Praze na Sylvestra. Prošel jsem se na nábřeží v místech S. V. U. Mánes-budovy. Tam jsem potkal tři děvčata, slušně oblečená, dosti vesele se chovající, a protože v noci nebylo vidět ani na můj oblek ani na boty, které vypadaly hodně chatrně, nabídl jsem jim doprovod. Když si teď tu známou rozmyslím, dal bych bohatství celého světa, abych mohl ten den odvolat zpět. Přijaly můj doprovod velice zdvořile, a šli jsme vesele nábřežím. Rozhodl jsem se pro jednu z nich a u Národního divadla, když její přítelkyně se rozloučily, šli jsme sami směrem ke Karlínu. Ujednali jsme si schůzku (bylo to obyčejné, ale slušné služebné venkovské děvče, silnější, korpulentní postavy, kuchařka, jmenovala se Miluška) a po čase jsme se pravidelně každý čtvrtek v týdně večer na 2 hodiny a v neděli ve 3 hod. odpoledne do večera scházeli. Získala si brzy mou důvěru, takže jsem se s ní rád bavil příjemně. Vyprávěla mi pořád jen o vaření, což mne přemalo zajímalo, ale byl jsem rád, že mi občas přinesla nějaký kousek řízku aneb moučník anebo něco jiného k jídlu, a pak mohl jsem se přece někomu světit aspoň se svými útrapami. Po třech letech známosti přijela jednou odpoledne ke mně do bytu a řekla mi rozhodně, když si jí nevevzmu, že se připraví o život. Vyprávěla to s pláčem a s takovou živostí, že jsem tomu uvěřil. Byl jsem v bezradné situaci (vzpomínám si při této příležitosti na jeden divadelní kousek v „Schützenhausu“ v Německém Jablonném, kde starší tlustý pán, když si nevěděl rady, pořád se utíkal ke své zamilované větě: „Da kannst du nichts machen, da stehst du ganz machtlos vis à vis“); bylo mi jí líto, a proto jsem slíbil, že se s ní ožením, abych jí uklidnil, ale až skončím aspoň druhé rigorosum — ona že ne a ne; tak jsem jí určil také datum. Zde podotknu, že jsem se v mezidobí posledního roku své známosti seznámil náhodou s jednou Moravankou z okolí Luhačovic, která měla jako jediná dcera velkostatkáře dostati jmění 300 tisíc Kč, a bojoval jsem vnitřně dosti dlouho duševně a výsledek byl, že jsem se rozhodl pro chudou kuchařku ze dvou důvodů: abych jí zachránil život, a za druhé spoléhal jsem na své vlastní síly. Stanoven den svatby na 6. III. 1928, což jsem také dodržel. Před svatbou mně její rodiče slíbili, že ona zůstane v místě a mně že budou až do ukončení studia posílati 500 Kč měsíčně; šaty mi koupí také. Vy-

slechl jsem ty sliby a šel jsem domů úplně vnitřně urovnán a s tím duševním zadostiučiněním, že jsem jednal čestně a že jsem vykonal v životě aspoň jeden dobrý skutek. Den před svatbou vypůjčil jsem si černé parádní šaty a všecko potřebné, takže jsem měl na sobě pouze svou vlastní košili; kromě toho dostal jsem dvě láhve červeného Malaga-vína. Ráno před 7. hodinou dne 6. III. 1928 vypil jsem půl litru vína a šel jsem se ženit — než jsem došel, byl jsem v kostele napolo opilý, takže jsem si ani správně neuvědomil, co přísahám, vyplnilo se přísloví ruské: stává se, že i opilý se žení. Po odbytych formalitách šli jsme na společný oběd, a ten den si zapamatuji z toho důvodu, že jsem se pořádně najedl, doopravdy dosyta, a to bylo celé mé věno a všecko z těch slibů.

Blížil se konec školního roku a prázdniny. Měl jsem již druhé rigorosum v kapse, vyjma farmakologii a dětské nemoci, z kterýchž předmětů jsem propadl, takže po prázdninách měl jsem platit 186 Kč reparační taxy. V červnu 1928 napsal jsem domů švagrovi a ten mi poslal 900 Kč, a jel jsem na prázdniny k rodičům své ženy. Všecky peníze jsem dal ženě v tom domnění, že se o mne dobře postará na celé prázdniny. Byl jsem tam necelý měsíc. Čtrnáct dní mne krmili doopravdy dobře, takže jsem nemohl na nic nařikati, ale v druhé polovině července už byla jen káva a brambory a jednou v neděli maso. Zažádal jsem na ženě peníze, že si něco k jídlu koupím, ale řekla mi, že peněz je škoda, že musíme šetřit. Neřekl jsem slova, až v neděli po obědě poprosil jsem o 2 Kč na pivo. Byl jsem rovněž odmítnut. Den před tím viděl jsem, jak vážený tatínek její přišel domů v úplně podnapilém stavu a chlubil se mi, že vypil 32 piv. Viděl jsem, že jsem u konce s trpělivostí, sebral jsem své věci, vypůjčil jsem si 30 Kč u jednoho známého, a druhý den ráno byl jsem na cestě do Prahy. V Praze jsem měl zbytek několik korun, koupil jsem reklamní salám a jeden chleba a vandřoval jsem s kufrem do houští nahore v Kinského zahradě, protože jsem neměl ani čím zaplatití nocleh. Na druhý den dal jsem kufř k hokynáře na Malé Straně a napolo hladový jsem hledal práci. Štěstí mi přálo — potkal jsem jednoho známého stavitele, který mne přijal na práci na stavbě na Smíchově. Dostal jsem zálohu, zaplatil byt a měl jsem také na slušné jídlo; až do konce října jsem pracoval a hledal jsem co nejtěžší práci, abych zapomněl aspoň na čas na svůj depresivní stav duševní.

Den před svátkem republiky, 28. října 1928, najednou se objevila moje žena u mne v bytě a s pláčem odprošovala mne za všecko — já jsem byl ale neúprosný a vzpomněl jsem si na větu německou: „Freundschaft einmal zerrissen kommt nie zusammen, wie fein sie auch geflickt wäre“. Odpověděl jsem stručně, že jen rozvod může být východiskem. Od té doby jsem ji neviděl. Prsten jsem zastavil u jednoho obchodníka už skorem ze zlosti, a řekl jsem: teď buď v životě rozumnější a rozvážnější a drž se knihy, studuj, protože kniha zůstane vždy nejuvěrnějším přítelem života. Vypůjčoval jsem si peníze, kde jsem mohl, a pomalu šel kupředu ve studiích. V únoru 1929 nezbylo už nic, neměl jsem peníze, byt zůstal nezaplacený, dostal jsem výpověď a musel jsem kromě knih nechat všechny své věci jako zástavu. Vypůjčiti jsem si mohl u některých zámožnějších kolegů jen 2 neb 3 Kč denně, více mi nevěřili — ostatně měli pravdu — vždyť jsem už skoro ze zásady nevracel, protože jsem neměl nic. Chodíval jsem každodenně k Beránkově na Vinohradech, koupil jsem za korunu 10 *dkg* reklamního salámu a $\frac{1}{4}$ *kg* chleba za 80 haléřů a na trhu za 20 hal. česnek, a to byla moje snídaně, oběd a večeře. Vyspával jsem, kde se dalo, na novostavbách nedostavených ve sklepech, ale musel jsem ráno časně vstávat, aby mne hlídač nespátral, jinak by bylo zle a ztratil bych svůj zdarma sice, nepohodlný, ale přece tak drahý byt. Chodil jsem v jednom límci a jednom prádle do 12. dubna, tašku s knihami měl jsem za podušku a přikrýval jsem se jediné pláštěm, který mi podaroval jeden kolega; na přednášky jsem nechodil, protože jsem se styděl před kolegy, a když jsem byl už na vrcholu nouze, tak jsem šel do kterékoliv restaurace, ohlašoval jsem se jako zpěvák národních písní, a nejednou mi za to poskytl také jídlo a pití, a kromě toho jsem někdy vybral přes 40 Kč, takže mi to pak stačilo na celý týden. Mezitím jsem pilně studoval. Nejednou jsem měl takový hlad (než jsem si něco vyzpíval), že mi stály až slzy

v očích. Tragika života — a přece tak lpíme na něm i v nejhroší bídě a tak neradi se loučíme s ním — vždyť je skutečně krásný, jen se musíme naučití správně se na něj dívatí. Pozorují, že jakí ještě připsaní těchto rádek prožívám tyto momenty a myslím, že zkušený grafolog by okamžitě poznal vzrušení při analýse písma.

Pokračujme! Říkají Němci: „Wo die Not am grössten, ist die Hilfe am nächsten“ — přesvědčil jsem se sám o správnosti těchto slov. Dne 12. dubna 1929 vybral jsem se po jedenácté hodině dopolední do pathologického ústavu prof. Hlavy, ne v tom úmyslu, abych poslouchal přednášku, ale abych si u mladších mých kolegů vypůjčil několik korun. Sedl jsem si do nejhořejší lavice, abych měl přehled po přednáškovém sálu (pathologii měl jsem už přes rok hotovou). Za přednášky prof. Kimly tak jsem byl zaujat, že jsem najednou zapomněl na hlad a sestoupil jsem až do první lavičky, abych lépe viděl na preparáty různých chorobně změněných orgánů lidských — vytrval jsem tam hodně dlouho, pak jsem šel zase na své místo nahoru; vedle mne si usedla nějaká kolegyně, která se mne otázala na podrobnosti zkoušek. Neměl jsem nejmenšího úmyslu seznamovatí se. Vůbec jsem byl před lidmi uzavřený, protože jsem už přestával věřítí v lidské srdce a city a považoval jsem každý projev srdečnosti a otevřenosti za přetvářku.

Měl jsem všeho jmění tenkrát u sebe 40 hal., ohromný hlad a jednu športku. V dalším rozhovoru s kolegyní dozvěděl jsem se, že je rovněž absolventkou lékařství, ale že rovněž musila přerušití studium, protože její rodina ztratila veškeré prostředky a ona sama nebyla s to, aby se někde uchytila. Prožívala osudy dosti podobné osudům mým.

Ze začátku mi bylo nápadné skromné a zdvořilé chování její ke mně; můj celkový vzhled podobal se spíše tulákoví než studujícímu. Ale těšil jsem se, že chudoba ještě není hanbou, jak se sama vyjádřila, a proto jsem jí nabídl doprovod. Přijala s povděkem; sebral jsem omnia mea a šel jsem až k jejímu bytu. Cestou koupil jsem dvě zemle a rozdělili jsme se. Vyslechl jsem další podrobnosti a jejím životě a dospěl jsem k přesvědčení, že právě jako já padla jako obětí zlých lidí. Neštěstí lidí více sjednocuje, štěstí zase podporuje sobectví a závist — tak jsme dva nešťastníci sešli se v životě. Slíbil jsem jí, že budeme společně dále pracovatí, poněvadž ve dvou se lépe táhne. Teď začala pro mne nová fáze životní. Cítil jsem se posílen mravně. Poznal jsem, že by mně byla modré s nebe snesla, kdyby mohla. Koncem května jsem si vypůjčil rigorosní taxu pro třetí rigorosum a do konce června udělal jsem čtyři předměty třetího rigorosa. Více jsem nemohl udělatí. Mezitím mi kolegyně onemocněla a musela býtí převezena do nemocnice na Vinohradech, kde jsem jí navštěvoval každodenně a sděloval výsledky zkoušek. Rozhodli jsme se jetí k rodičům jejím, a 7. července jsme jeli. Tam jsem pracoval na poli přes celé prázdniny a dovedl jsem si brzy zjednatí respekt a důvěru svým chováním a prací. Jedno bylo pro ně nepochopitelné: že pan doktor (jak mě tam nazývali) přizpůsobil se i úklidu v domácnosti, umývání nádobí, v práci na poli a ve všem. Za to jsem dostával skutečně dobré jídlo a byt a budu za to vděčný po celý život — tak starost o živobytí odpadla na čtvrt roku. Jednou jsem ke konci prázdnin zazpíval v hospodě hodně nahlas — přišel jsem do konfliktu s tatínkem, pohádali jsme se, a výsledek byl, že jsme v 10 hod. večer sebrali své věci a vydali se na cestu do Prahy za vypůjčené peníze od známých. Začala zase nouze, musili jsme hledat všeliké podpory a zaměstnání, ale vždy se našli lidé, kteří pomohli a poradili. Dne 30. června jsem měl promoci.

F I L O S O F I E

Dr. Ferd. Herčík:

K problému živé hmoty.

V posledních letech jeví se značný zájem o teorii života a o otázky, jež s ní úzce souvisí. Biologie stává se vědou módní. Dobře to vystihl R i c k e r t, když napsal,

že „... das Wesentliche in Welt und Leben, das Leben selber sei, und dass man daher auch in der Philosophie nichts anderes als ‚das Leben brauche‘. Slovo „život“ vpleteno je složitým způsobem do řeči člověka: vžití se, zážitek, soužití atd., to jsou většinou slova, jež se stále užívají a jež jsou klasickými příklady subjektivně-objektivních dvojsmyslů. Takové obraty běžného jazyka působily ovšem i na biologii a vytvořily hlavně v jejím teoretickém odvětví mnoho zmatku a nejasností. Je to tím přirozenější, protože biologii scházela přesná pojmová kostra. V biologii není ani základní objekt zkoumání — život sám — správně a uspokojivě definován, a ostatních předmětích ani nemluvě. Za starých laických dob byla na př. vytvořena slova zvíře a rostlina. Slova tato byla sice obsahově naplněna, ale tato náplň byla hrubě empirická a nevyhovovala vůbec vědecké metodě. Biolog nové doby je převzal a snažil se těmto dvěma zděděným slovům dátí vědecký obsah, zdůvodnění a přesnou distinkci. Přirozeně, že to nešlo. Protože není náhlého skoku mezi říší rostlinnou a živočišnou, ale naopak jedna přechází v druhou plynule a v poznenáhlem přechodu. Obě jsou větvemi na jediném pni života. Již staré: natura non facit saltus bylo výrazem pro tuto kontinuitu.

*

Stejně je to se životem, jenomže zde vývoj v nazírání proběhl poněkud složitěji. Ve starověku, středověku a v nové době až po začátek mocného rozvoje věd přírodních člověk přírodu subjektivoval. Všude viděl život. S c h a x e l správně soudí, že tento intuitivně získaný názor způsobil, že starověký člověk pohlížel na přírodu jako na objektivovaný vlastní zážitek, zejména pokud běfeme zřetel na stránku affektivní. Není vyloučeno, že tento člověk byl snad skutečnosti bližší než pozdější přírodní vědou uměle vytvořená propast mezi hmotou organisovanou a anorganisovanou. Zdá se, že jednou z příčin tohoto strohého rozlišení je ta okolnost, že neživá hmota se dala zvládnout po stránce metodické jistěji a snadněji než hmota živá. Systémy neživé hmoty jsou přehlednější a prostší než nejasná složitost a labilitnost hmoty živé. Proto se fyzika a chemie staly mnohem dříve vědami exaktními než biologie. Je ovšem velkou otázkou, zda tato umělá propast mezi živým a neživým byla pochopení života na prospěch čili nic. Jisto je, že zavdala podnět k rozsáhlému teoretisování, jímž snad není hned tak některá věda přelplněna jako biologie. Vznikly směry jako vitalismus a mechanismus, z nichž prvý zavedl spoustu bezútešných pojmů bez jakékoliv ceny heuristické, natož pak metodické, druhý, hlavně v mechanisujících začátcích (Descartes) byl sice pracovně radostnější, ale zúžil hodně problém a propůjčil mu klamnou jednoduchost, které v něm ani zdaleka není.

*

Je nesporno, že problém života je vlastně problémem substrátu jeho a tím je živá hmota. Popsat živou hmotu několika všeobecnými znaky není tak lehkým, jak by se snad zdálo, protože živá hmota není žádným standardem, který by byl základem živých těl. Někde je tekutá, pohyblivá, jinde je pevná a elastická. V mžku obratlovců její pohyby prý spojují a rozpojují jemné články řetězu, jenž je základem paměti, asociací a myšlenky. Jinde je živá hmota nehybná, tuhá, bez vnějších známek života a přece je ve skutečnosti systémem energeticky velmi bohatým. A stačí malá změna vnějších podmínek, aby přešla ve stav kapalnější a rozvila se

v různotvarou skladbu života. S touto pak průhlednou polotuhou kapalinou se setkáváme všude, kde poznáváme fyzikální a psychologický komplex zjevů, jimž říkáme život.

Živá hmota, je-li v činnosti, je stálým sídlem rozmanitých energetických proměn. Vitalisté pokládali různé vitalní energie, aktivity a elány za zdroje těchto pochodů. Nyní se však ukazuje, že energie živé hmoty pramení nejpůvodněji z energie slunečního světla a bezprostředně ze spojení živé hmoty s kyslíkem. Pro živou hmotu platí zákon o zachování energie a jeho platnost staví živou hmotu ne jako výjimku, nýbrž jako souvislý článek do řetězu světového dění.

Ptáme-li se nyní, co je živého v živé hmotě, nesmíme si především vzít za základ složitou buněčnou strukturu nějakého obratlovce, nýbrž naopak neviditelnou a prostinkou bakterii, která je stejně projevem života, jenom-že mnohem a mnohem jednodušším. Takový malý shluk protoplazmy, který vytváří individuální bakterii, je stavěn v rozměrech co nejmenších z několika málo molekul, aby se vše vešlo do malého prostoru, který taková bakterie zaujímá. Je to taková malá obec molekul, nepatrný kolchoz, který se bije za právo žít. Každému zde je jasno, že zde jde jen o komplikovanější chemickou jednotku proporcionálně a funkčně správně rozvrženou. M a t h e w s dobře řekl, že rozdíl mezi živým a neživým jsou v takových případech spíše otázkou kvantity než kvality.

*

Dostáváme se zde k stejnému bodu, jako při srovnání rostlin a zvířat, prostě, že mezi živou a neživou hmotou není propasti, není náhlého skoku, ale je pouze pomalý přechod. Že ještě nemáme všech článků tohoto velkého řetězu, který spojuje živé s neživým, je pochopitelné, protože jde o články, které svými rozměry se pohybují na hranici více než ultramikroskopické.

Bylo již řečeno, že živá hmota bacilla je mnohem jednodušší, než živá hmota člověka. Ale i zde nelze říci, že by živá hmota byla všude stejně hodnotná. Bude to jasno každému, srovná-li dejme tomu životu hmotu, jež vytváří nehet s živou hmotou třebaš jater. Poslední je nejen funkčně mnohem kvalitnější, ale i životnější — je postavena na vyšší životní potenciál. Otázkou kvality živé hmoty, jak uvnitř buněk, tak i mimo ně se zabývá již po léta prof. S t u d n i č k a z Masarykovy university. A právě v poslední době ukazuje, že živá hmota není věci standardní, naopak, že vnitrobuněčná hmota stojí mnohem výše, než mimobuněčná, která má méně znaků života, která je tedy méně kvalitní. Z toho všeho můžeme souditi, že nejen v soustavě systematické existuje gradient od tvora nejdokonalejšího až skoro k neživé hmotě, ale i u jednotlivého individua lze pozorovati tento gradient od hmoty potenciálně bohaté ku hmotě chudé nebo skoro neživé. Skvělým dokladem tohoto je strom, který kvete a roste rok co rok a činí dojem plného života a zatím je ve skutečnosti již z 50% mrtev. Většina buněk ve pni je mrtva a slouží jen mechanické dopravě šťav. Jen tenoučká vrstva na periferii pně a větví, jen několik buněk na vrcholku větví, jež tvoří vegetační vrchol a vytváří listy, to je živé a to roste. To ostatní je mrtvé a neživé.

*

E h r e n b e r g učí, že smrt je maximum mrtvého. Smrt počíná již narozením a průběhem let, kdy tělo se stává strukturálně bohatším, naše smrt je nám bližší. Smrt není něco, čemu se nedá zabránit, naopak smrt je nutností pro život. Není negací života v běžném slova

smyslu. Padá-li vlivem tíže voda ve formě vodopádu, nikoho nenapadne, že voda má zvláštní aktivitu a že hloubka, která vodopád ukončuje, je jen negací této aktivity. Ehrenberg soudí, že život je takovým vodopádem a smrt je silou, která jej uvádí v činnost. Neptá se: jak dlouho tento člověk již žil, nýbrž, jak dlouho ještě může žít. Podle něho individuum není tak a tak životné, ale tak a tak mrtvé. V tomto případě nejde o pouhé obrácení předmětu na ruby, jak by se na první pohled zdálo. Neboť u člověka neurčuje jeho skutečné stáří vzdálenost od narození, nýbrž vzdálenost fyziologické smrti, jež by nastala, kdyby od „nynějška“ jeho život proběhl bez pohromy, jako část vodopádu z našeho příkladu. Je jasno, že fyziologická smrt se mění den se dne a je výrazem předchozích osudů, dědičných dispozic atd. Tato smrt je podle Ehrenberga basový doprovod k vysoké melodii života.

Jestliže si vzpomeneme na příklad stromu, jež jsme výše uvedli, vidíme, že fyziologická smrt je totožná s jakousi diskvalifikací živé hmoty z hlediska vitality. Je neustálý spád života nejen časově, ale i prostorově. Není jednotného, stejně silného a výbojného života. Není rovnosti a nebude rovnosti, protože pak by nebylo života. Náš filosof smrti dobře říká, že život proto trvá, protože každá součástka hledá svou smrt a každá jiným způsobem a tím ve zdánlivě vnější harmonii zpomalují katastrofální dosažení cíle. A smrt sama není klid. V těle nastávají chemické a morfologické změny, jež probíhaly již za života, ale jimž teprve po smrti byla uvolněna uzda. Tyto destruktivní změny jsou často mnohem bouřlivější než život sám. Je to zase jakýsi život, jenomže trochu jednostranný.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Jar. Adlof:

Svět a Slovanstvo v číslech.

Počet tedy je zde současně ukazovatelem různých metod práce a rozdíl mezi způsobem východní, asijské zemědělské práce vynikne nejvíce, uvážíme-li, že v Indii vedle uvedeného již počtu 164 mil. skotu je jen 1.7 mil. koní. V Číně pak, podle některých zemí to starodávných moudrostí, „tahounem na poli“ nejčastěji bývá, zdá se — člověk... Statistiky o dobytku v Asii by tomu aspoň nasvědčovaly.

Vedle prostého počtu však jsou dva důležité faktory, které rozhodují: jednak je to opět zmíněná již jinde kvalita, jednak je to počet umělých koňských sil, počet strojových HP zaměstnaných v tom onom zemědělství světa.

Co do kvality koně bylo by pro nás Slované především třeba ověřit si nějak onu legendu o malém, snad prý nevzhledném chlupatém koníku ruském, který prý překoná a předčí všechny, i ty nejlepší evropské selské koně. Nikdo nebude jistě podezřívát náš zemědělský list „Venkov“ z nějakého protislovanského zaujetí, je to konečně i list z tohoto stanoviska odborný, proto budu prostě citovat, co uveřejněno bylo tam znalcem poměrů v článku agitujícím pro závody selské jízdy u nás. Je tam také odstavec o ruském koni a praví se tam toto:

... „Kdosi tázal se ruského hospodáře, proč si některý rolník (mužik) nezaopatří lepších koní, a tu odpověď byla krátká: že by si je rád opatřil, ale že by u něho

dlouho nevydrželi, poněvadž by je — někdo ukradl. Lepší a dobře vykrmení koně jsou v Rusku stále v nebezpečí, že budou ukradeni, buď z lesa, z pastvy nebo z maštali, a málokdy se podaří stihatelům, aby zloděje koní našli. Krádeže koní jsou bičem pro celé kraje, a to je hlavní příčinou, že se každý hospodář obává mít lepšího koně nebo snad dokonce více koní, i když je pro své hospodářství a polní práce nevyhnutelně potřebuje.

F E U I L L E T O N

Vojtěch Čížek:

Naříkavci (Ejulatori).

(Studie ornithologická.)

Rod naříkavců jest v Československu silně zastoupen, ale málo probádán. Nemožno již mlčky hleděti na tuto újmu ornithologie a škodu vlastivědy, ujímám se této práce sám, diletant. Nevděk mne nepřivede z míry; čítal jsem, že i neodborníci učinili časem velké objevy, jež teprve budoucnost jim zaplatila slávou. Proč bych z nich nemohl být právě já? A tak už se dám raději do toho, ať to dopadne jak chce.

*

Výskyt naříkavců datuje se u nás z prvních týdnů po 28. říjnu 1918. Lze ovšem zjistiti jejich předchůdce i před tímto datem, ale jako přesně odlišný rod vyskytují se teprve po něm a rozmnožili se s rychlostí, upomínající na milost boží nebo na hraboše.

Společné znaky rodu jsou tyto:

1. Podráždění, klapou zobákem; protože jsou podráždění ustavičně, podobají se lidem, kteří melou hubou.
2. Hlavním obsahem jejich duševního života jsou chmurné prognosy o brzkém konci republiky, v níž hnízdí.
3. Jsou tak krátkozrací, že nerozeznají ani, co mají u zobáku. Proto nahrazují skutečnost obrazovností a melou na prázdno.
4. Zato jsou nadáni nepřehraným bohatstvím rozumů. Rozdávali by je, kdyby o ně někdo stál.
5. Jejich politický program vyčerpává se tvrzením, že prezident ptačí republiky nestojí za mnoho, ministr zahraničních věcí za nic. Vtělují je v gesta a zvuky, o nichž bude řeč.

Vlivem prostředí rozlišili se na 3 druhy:

I. *Ejulator splendidus demens.*

Vyznačuje se úzkostlivou péčí o své peří, hnízdo a vystupování, aby se shodovaly s jeho ptačí představou o gentlemanství. Z toho důvodu snaží se samečkové i samičky vypadati co nejvybraněji. Věci hmotné rozeznává na prima a na ty ostatní; sobě jest povinen jen prvními. Duševní činnosti dělí na pohodlné a nepohodlné; tyto ponechává ptákům, na něž se dívá spatra. Klape zobákem o všem možném, vždycky znalecky a vždycky v ten smysl, že práce tvořících ptáků, zvláště domácích — ať už jsou to scriptores, pictores, sculptores či politici, architekti nebo musici — nestojí za nic. Jeho hlas je plný hrozeb, opovržení a zvilosti.*)

Individua tohoto rodu vědí, jak zabrániti nezadržitelnému úpadku ptačího národa a zániku jeho státu, ale nechávají si to pro sebe. Z této duševní askese vznikají rozsáhlé komplexy potlačených představ; odtud poruchy duševní rovnováhy, které jim znemožňují udržeti zobák v přirozené poloze. Nosí ho zpravidla tak vysoko, že nevidí, jak si dělají do hnízda.

*) „Voces enim ignominiosas, turpes et probrosas emittunt, maledicta ex trivio arripientes.“ (Ornithologia čechoslovaca T. III. cap. XIX: De una ejulatorum specie exstirpanda. — Z rukopisu vynikajícího cizího ornithologa, nadšeného přítele Československa.)

II. *Ejulator sentimentalis patrioticus*

liši se od předešlého prostým peřím, nenáročným hnízdem a nespěšností. Jest to pták poněkud archaický. Žije v tradicích jmen svého mládí, jejichž tichá nechvatnost ho postavila do bolestného rozporu s dravostí změn, které byly přirozeným následkem velké ptačí události. Jeho nejmilější potravou jest lítostivost. Předstával si, že idea ptačí svobody se vtělí sama od sebe v idyllický háj. Ale ideje vtělují se obtížemi a nedokonalostí, a tak jest přesvědčen, že vyšla ptákům špatná karta. Ve chvílích slábnutí — jež jsou časté — věší hlavu a naříká táhlými žalostnými zvuky,*), porozvíraje křídla jako by člověk rukama lomil. Jest melancholik, zobák mu visí dolů.

Na Vltavě, asi 40 km od vstoku do Labe, lze pozorovati odrůdu *Ejulator sentimentalis patrioticus varietas pragensis*. Sídli v údolí uchvacující krásy a velikoleposti ve veliké aglomeraci hnízd. Nazývá ji matičkou. Jest družný, hravý, nemiluje širokých obzorů. V podvečer slétá se do zvláštních krmítek řčených hospůdky, kde se osvědčuje pivem, šístkou a sborovým pěním. Těchto krmítek poslední dobou ubývá. Tož: zemřela matka, do hrobu dána.

III. *Ejulator regionalis transbezkydanus.*

Zeměpisně patří k ptákům, u nichž bychom předpokládali vlastnosti oněch ušlechtilých dravců, kteří jsou symbolem bystrozrakosti a odvahy, ale staletý chov v kleci způsobil takovou atrofií orgánů (Darwin, *The Origin of Species* - I. *Effects of Habit and the use or disuse of Parts*), že jenom několik osamělých jednotlivců zachovalo si smysl pro život pod širým nebem; většinou byla klec druhou přirozeností. *E. regionalis transbezkydanus* stojí morfologicky mezi oněmi osamělci a většinou. Vyvinul se z jedinců, kteří sice cítili nesvobodu, ale z potěšení nad sebenepatrnějšími úspěchy nabyli takové záliby v miniaturnosti, že se z ní stalo *differens specificum* druhu. A tak pokládá průvan osvobození za rozpoutání žívlů, v němž všechno ptactvo v krajině zahyne. Domáckost jest mu představou všech představ (*Extra regionem non est vita, si est vita, non est ita*).

Od předešlých druhů liší se tím, že se ani nenafukuje jako *E. splendidus demens*, ani není tak trfosořitný jako *E. sentimentalis patrioticus*. Vzlétá prudce, ale nevydrží a ve výškách dostává závrať. Pak úpi jako přišlápnutý králík.

Shrneme-li svoje pozorování, vidíme, že všechny tři druhy vznikly degenerací a že jejich duševní znaky jsou původu neurasthenického. Jest otázka, zdali lze degeneraci zastavit, jakými prostředky a stojí-li to za námahu.

Vzhledem k tomu, že neurasthenie všech tří částí jest zčásti reakcí proti náhlé změně životních podmínek, závisí její průběh na přizpůsobivosti. Nejnepříznivější vyhlídka má *E. splendidus demens*. Jeho úpadkovost není vyrovnávána vlivy zvenčí. Má na tom podíl nepatrná individualita samiček, jež se liší od samečků jen pohlavím. Zdá se, že vyhyne sám sebou. Působí více škody než užítku; není proč ho zachraňovati.

E. sentimentalis patrioticus a *E. regionalis transbezkydanus* jsou druhy ušlechtilých schopností. U obou nutno sice počítati s nakažlivostí sentimentality, naproti tomu těžší podmínky životní podporují u nich individualisaci. U obou lze zjistiti slibnou změru zvyků: kdežto staří patří k ptákům stálým, pozorujeme u mladých počátky stěhovavosti, a to nikoliv v obvyklém směru od severu na jih, nýbrž od východu na západ. Poněvadž se jejich migratorický pohyb drží celkem v zeměpisné šířce jejich domova, není pravděpodobně příčina stěhovavosti v pudu uniknouti změně podnebí, nýbrž spíše v diferenciaci duševních potřeb. Prý lítají na západ učít se kritice. Bude nám to všem pozhédáním.

*) „... quorum vox lugubris, gemens et lacrimosa corda hominum contristat.“ (Op. cit. Cap. XXI: De ejulatorum melancholia incurabili.)

Velký výběr

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner. Brno-Česká 16.